

**FALLSTUDIE OM ETT TVÅSPRÅKIGT
FOTBOLLSLAG – SPRÅKBRUK,
SPRÅKLIGA IDENTITETER OCH
ATTITYDER I LAGET**

Tytti Lintula

Bigradu-avhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Våren 2013

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Tytti Lintula	
Otsake: Fallstudie om ett tvåspråkigt fotbollslag – språkbruk, språkliga identiteter och attityder i laget	
Ruotsin kieli	Sivututkielma
Tammikuu 2013	Sivumäärä: 51
<p>Tutkimuksen tarkoitus on selvittää suomen ja ruotsin kielen käyttöä kaksikielisessä naisjalkapallojoukkueessa, kaksikielisten haastateltavien kielellisiä identiteettejä sekä joukkueessa ilmeneviä asenteita suomen- ja ruotsinkielisiin sekä joukkueessa puhuttuihin kieliin.</p> <p>Menetelminä on käytetty tapaustutkimusta sekä laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Menetelmä tutkimuksessa on materiaalin eli haastatteluaineiston analysointi ja tulkinta tutkimuskirjallisuutta hyödyntäen. Aineistonkeruumenetelmänä on ryhmähaastattelu, joka tehtiin kolmen kaksikielisen naisjalkapalloilijan kanssa. Kaikki heistä puhuivat kotonaan ruotsia ja suomea. Joukkueessa, jonka kielenkäyttöä tutkittiin, oli seitsemän ruotsinkielistä ja 11–14 suomenkielistä pelaajaa.</p> <p>Joukkueen vähemmistökieltä puhuvat, eli ruotsinkieliset olivat kaksikielisiä, he käyttivät ruotsia keskenään ja suomea suomenkielisten kanssa. Tärkein syy kielen valinnassa oli kommunikaatioon pyrkiminen, mutta joskus kielen valinnalla voitiin ilmaista joukkoon kuulumista tai kielellistä identiteettiä. Yleensä kielen valinta oli automaattista ja haastateltavien vakiintuneiden tapojen mukaista. Haastateltavilla havaittiin kaksikielinen identiteetti heidän kertomansa perusteella. He korostivat kaksikielistä kielikompetenssiaan ja että joukkueessa he kokivat kuuluvansa ruotsin kieliseen alaryhmään. Kieliasenteita koskevissa tutkimuksissa korostui, että eri kieliryhmien välillä olivat neutraalit tai positiiviset asenteet.</p>	
Asiasanat: kaksikielisyys, kielen käyttö, kielellinen identiteetti, kieliasteet, ruotsin kieli, suomen kieli	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopiston kirjasto, Kielten laitos, ruotsin kieli	
Muita tietoja: -	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
2. STUDIENS UTGÅNGSPUNKTER	2
2.1. Forskarens observationer som fotbollspelare	2
2.2 Forskarens observationer som utbytesstudent år 2010	2
3. DEN TEORETISKA REFERENSRAMEN	4
3.1 Presentation av respondenterna	4
3.2 Material, metod och syfte	5
3.3 Centrala begrepp	9
3.4 Tidigare forskning	11
4. BAKGRUND	13
4.1 Tvåspråkighet och tvåspråkig identitet	13
4.2 Språkanpassning	16
4.3 Språkattityder	17
5. HURDANT ÄR SPÅKBRUKET I ETT TVÅSPÅKIGT FOTBOLLSLAG?	19
5.1 Hurdan är kommunikationen i olika situationer i laget?	19
5.2 Vilka orsaker har de tvåspråkiga spelarna till språkval och kodväxling?	23
6. HURDANA SPRÅKLIGA IDENTITETER HAR INFORMANTERNA?	28
6.1 Den subjektiva identiteten: Tvåspråkighet som en del av självbilden	28

6.2 Den sociala identiteten i laget	31
7. HURDANA ATTITYDER MÖTER DE OLIKA SPRÅKGRUPPERNA I LAGET?	37
7.1 Hurdana attityder har informanterna till svenska språket och till lagets svenskspråkiga/tvåspråkiga?	37
7.2 Hurdana attityder har informanterna till finska språket och till lagets finskspråkiga?	38
7.3 Informanternas erfarenheter om finskspråkigas attityder till svenskan och till svenskspråkiga i laget	41
7.4 Attityder som informanterna har till andra svenskspråkiga i Helsingfors	45
8. SAMMANFATTNING	48
KÄLLOR	

1 INLEDNING

Min studie handlar om ett tvåspråkigt damfotbollslag i Helsingfors. Jag har fått materialet genom att intervjua tre tvåspråkiga spelare under hösten 2011. Jag försöker förklara hur de tvåspråkiga använder sina språk i olika kommunikationssituationer i laget och vilka språk de andra i laget talar överhuvudtaget. Jag är också intresserad av hurdana attityder de tvåspråkiga möter i laget och hurdana attityder informanterna själva har till andra i laget. Dessutom vill jag beskriva deras språkliga identiteter men inte glömma betydelsen för ens sociala identitet som betyder att höra till många olika grupper.

I kapitel 2 presenteras studiens utgångspunkter som betyder min bakgrund och orsaker till ämnesvalet. Kapitel 3 står för att presentera informanterna och lyfta upp studiens syfte, material och metod, viktigaste begrepp samt tidigare forskning. Det fjärde kapitlet förklarar den vetenskapliga bakgrunden till studien. Kapitel 5, 6 och 7 är analys och tolkning av forskningsmaterialet och där koncentreras i frågor kring språkbruket i laget, de tvåspråkigas identiteter och språkattityderna i laget. I kapitel 8 sammanfattar jag studiens viktigaste resultat och slutsatser och föreslår några synpunkter för vidareutveckling.

2 STUDIENS UTGÅNGSPUNKTER

2.1. Forskarens observationer som fotbollspelare

Orsaken till ämnesvalet är min egen bakgrund. Jag är själv damfotbollspelare från Jyväskylä. Jag har spelat fotboll under många år och i några föreningar under mitt liv. Jag tycker att det skulle vara intressant att göra en sociologisk undersökning om ett damfotbollslags vardag eller om hur vanliga spelare ordnar sitt privatliv och sin fritid förknippade med fotboll. Men det är inte det som jag studerar i den här uppsatsen utan istället språkanvändning i ett tvåspråkigt lag X i Helsingfors med fokus på kommunikation men också attityder och identitetsfrågor hos de tvåspråkiga.

Jag själv vet att när man spelar fotboll i ett lag blir laget en viktig identitetsfaktor för en. Man kan inte annars förklara varför damfotbollsspelare som inte får lön vill satsa på sin hobby och ta ansvar för sin träning och kondition vid sidan av arbete eller studier. Man vill inte svika sina lagkompisar och kommer till alla träningar och matcher om det bara är möjligt. Laget har ett gemensamt mål att försöka vinna tillsammans så mycket som möjligt och tillsammans bli bättre och bättre. Jag har spelat i många år och så har det alltid varit även om lagkompisar har förändrats. Det spelar ingen roll för en vilka personer som spelar i ens lag utan när spelare har blivit ett lag efter att lära känna varandra identifierar alla sig att höra till samma grupp.

2.2 Forskarens observationer som utbytesstudent år 2010

Vad identiteten betyder för mig upplevde jag mycket starkt när jag studerade som Erasmus-student i Norrland i Sverige för två år sedan. Då lärde jag mig om att vara finne och hur det känns när andra tar en vänligt emot. Jag fick många kompisar bland andra utländska studenter. Vi kallade oss för Erasmus-familjen och när jag tänkte på namnet kändes det tryggt och roligt. När något var mycket nytt eller annorlunda kulturellt sett kände jag mig som en finne. Eller om jag till exempel hejade på Finland i vinter-OS som var på gång just då.

Men den starkaste identiteten för mig blev att vara ”bikare”. Jag fick liksom en ny identitet! Jag spelade fotboll i ett av stadens damfotbollslag som heter Bik Sk. Lagledaren bestämde att alla ska prata bara svenska med mig i träningar och matcher

och att inte använda engelskan så att jag kunde lära mig svenska bättre. Fotbollens språk blev svenskan för mig. Ända sedan dess får jag den bästa kampvilja om någon peppar mig på norrländska! Det var oerhört viktigt för mig att höra till dem och få prata och umgås med dem och att lära svenska på det sättet. Jag vet alltså hur det är att spela i ett lag där andra använder ens andra språk eller ett främmande språk. Jag vet att det går att lära sig alla fotbollstermer och taktik på ett främmande språk men att ens egen inställning till språket och laget är viktigt. Och kanske även viktigare är hur de andra tar emot till laget. Därför vill jag också studera attityder i laget eftersom det är en viktig del av identifiering till en grupp. Jag mötte bara positiva inställningar i Sverige: alla var hela tiden intresserade av mig och diskuterade och tog mig med till de roliga sakerna. Det var roligt att ropa ibland på finska, berätta hur det var i mitt lag i Jyväskylä eller hurdana vitsar vi har. Det kändes inte konstigt alls för mig att känna starkt att vara finne men också vilja mer än något annat att höra till bikarna då!

Förstås hör det jättemycket till det som påverkar lagkänslan, samspel och vilka roller som spelare tar i laget och det kan inte generaliseras av mina egna erfarenheter. Men jag vill studera hur det är att ha två starka språk i ett fotbollslag och om detta har påverkat laget på ett konstigt eller nytt sätt. Jag är intresserad av ämnet eftersom både fotboll och det svenska språket ligger mig nära. I intervjufrågorna utnyttjade jag mina egna erfarenheter och kunskaper om fotboll.

En sak till som har med min bakgrund att göra och som påverkat ämnesvalet är att mitt huvudämne är historia. Denna studie är en bigradu-uppsats i svenska. Historia och språk är båda humanistiska ämnen så det inte är en så stor skillnad mellan dem, förstås beroende på vilken synpunkt tas. Från historia kan jag ta nytta av mina kunskaper i att göra kvalitativ analys eller att granska människan som en aktör i sin kultur och i sin tid. Denna studie behövs eftersom den lyfter upp humanistiska synpunkter. Studien försöker ge nya kunskaper om tvåspråkiga individer, om en tvåspråkig grupp och dessutom hur det är att spela i ett damfotbollslag. Betydelsefullt är att man kan genom en studie lyfta fram en viss grupp eller enskilda människor och låta andra veta om dem. Till den humanistiska världsbilden hör tolerans och att bredda ens perspektiv till livet och världen och jag tror att genom läsandet och studerandet kan man öka sina kunskaper om olika fenomen och kulturer och bli mer tolerant.

3 DEN TEORETISKA REFERENSRAMEN

Av den teoretiska referensramen hör studien till språksociologi eller sociolingvistik. Enligt Einarsson (2004) studerar sociolingvistik och språksociologi språk i ett socialt perspektiv. Han konstaterar att man kan göra en liten skillnad mellan de här två disciplinerna men gränsen behöver inte dras utan de flesta forskare använder båda begrepp i samma betydelse. Han framhäver att enligt ordbildningen skulle *sociolingvistik* vara en språkvetenskap som förklarar språkliga fenomen utifrån samhälleliga och sociala faktorer. *Språksociologi* verkar då vara en sorts sociologi med inriktning på språk. Jag kommer också att använda synonymt båda termerna. Einarsson listar många olika slags definitioner hur språksociologi/sociolingvistik har definierats men han själv använder sin egen som låter ”Språksociologi är studiet av språklig variation och förändring i ett socialt och kulturellt perspektiv.” (Einarsson 2004, 14–16)

Min studie hör till språksociologi eftersom jag studerar språklig variation i ett damfotbollslag med två språk, svenska och finska. Dessutom studerar jag tvåspråkigheten hos tre damfotbollspelare som använder olika språk i olika domäner. Einarsson lyfter upp sambandet mellan språk- och samhällsvetenskap. Han anser att *språkvetare* försöker förstå språkets uppbyggnad med hjälp av enheter på olika nivåer: fonem, morfem, fraser, satser osv. Språkvetare kan också beskriva hur språkets struktur används, förändras och tolkas i olika tider och rum. *Samhällsvetare* vill förstå ett samhällets uppbyggnad med hjälp av annat slags begrepp, till exempel makt, klass och anpassning. *Språksociologin* strävar efter att vara en kombination av de båda. (Einarsson 2004, 16)

3.1 Presentation av respondenterna

För anonymitetens skull har jag ändrat informanternas namn och berättar inte detaljerat information om laget.

Mimmi (namnet ändrat):

Mimmi är 19 år gammal. Hemma pratar hon både svenska och finska. Hon har gått alla skolor på svenska. Mimmi har alltid spelat fotboll i lagen där finskan har varit huvudspråk men hon har alltid haft också svenskspråkiga lagkompisar.

Sandra (namnet ändrat):

Sandra är 19 år gammal. Hon pratar svenska med pappa och brodern samt finska med mamma. Hon har gått alla skolor på svenska. Som barn hade Sandra både svensk- och finskspråkiga tränare och lagkompisar i fotboll. Senare har finskan alltid varit huvudspråk i lagen där hon har spelat även om hon alltid har haft svenskspråkiga lagkompisar.

Eva (namnet ändrat):

Eva är 31 år gammal. Hon pratar svenska med mamma och syskon samt finska med pappa. För Eva har finskan alltid varit idrottens språk. Fotboll har hon spelat mestadels på finska men hon har alltid haft några svenskspråkiga lagkompisar. Eva har också spelat i ett lag på Österbotten där laget bestod hälften av finskspråkiga och hälften av svenskspråkiga och där tränaren var svenskspråkig.

Laget X:

Det undersökta damfotbollslaget X kommer från Helsingfors. Laget bestod av cirka tjugo spelare under säsongen 2011 då intervjun gjordes. En tredjedel av lagets spelare (sju stycken) är svenskspråkiga/tvåspråkiga. Två tredjedelar är finskspråkiga.

3.2 Material, metod och syfte

Materialet för studien är insamlat vid en gruppintervju hösten 2011. Då spelades intervjun in och senare har jag transkriberat den. Studien är till sin karaktär fallstudie och kvalitativ forskning. Jag intervjuade tre spelare från ett damfotbollslag från Helsingfors. Intervjun gjordes i bilen före träningarna.

I materialet berättar spelarna om sin bakgrund med tvåspråkighet i finska och svenska. De berättar om språksituationen i laget och hur olika språk används i laget. Huvudspråket i laget är finska, men jag skulle definiera laget tvåspråkigt eftersom det finns sju spelare som är två- eller svenskspråkiga och resten är finskspråkiga. I laget finns det kunskaper i båda språken, men ändå är svenskan i underläge och kan inte användas i alla situationer för att alla lagmedlemmar inte kan språket så bra. Spelarna berättar om situationer när de kodväxlar, av vilken orsak de väljer språk och hur de

definierar sig själva och sina språkliga identiteter. Mellan raderna kan forskaren tolka hurdana förhållanden de finskråkiga i laget har till de tvåspråkiga eller till det svenska språket. Även informanternas egna attityder kommer att analyseras.

Angående validitet och reliabilitet ska följande beaktas liksom Trost (1997) och Merriam (1994) framhäver i sina guideböcker för att göra intervju (Trost) och fallstudie (Merriam). De vill att forskaren ska motivera allt som kan ha påverkat studien, till exempel eget intresse, metod för materialsamling eller platsen för intervjun. Detta lag valdes till undersökningsobjekt eftersom jag visste att det fanns många svenskspråkiga i just detta lag och att de olika språken hördes i träningarna. Jag kontaktade tränaren som ordnade möjligheten åt mig att komma och intervjuar spelarna. De intervjuade var de som ville delta frivilligt och de själva var intresserade av studien. Det blev tre stycken respondenter och de var alla tvåspråkiga och pratade svenska och finska hemma. Jag valde gruppintervjun som materialinsamlingsmetod eftersom via den skulle jag få mycket mer information och intervjun skulle vara rolig för informanterna. Samtalet gick nu åt många håll eftersom de var många och kunde diskutera tillsammans och materialet blev brett.

Platsen för intervjun löstes av sig självt eftersom vi gjorde intervjun i tränarens bil. Jag tycker att intervjumiljön var bra eftersom alla satt nära varandra. Jag och två spelare satt där bakom och en spelare framme. Stämningen var lugn och ingen kunde störa oss utomhands och alla hörde vad som sagdes.

Termen *gruppintervju*, som var materialinsamlingsmetoden, betyder att en eller flera intervjuare intervjuar flera respondenter samtidigt. Enligt Trost (1997) anses gruppintervjun inte vara ett bra metodval på grund av deltagares påverkande till andras svar. Trosts påstående grundar till sin tid som militär socialpsykolog och studier som de hade gjort med de värnpliktiga. De hade jämfört de värnpliktigas åsikter om militärens utrustning och omständigheter. Trost konstaterar att när soldater blev intervjuade enskilt eller fick svara genom enkäter var många nöjda med omständigheterna och många som var negativa. Men vid gruppintervjuerna var alla onöjda och negativa. Det vill säga att gruppen påverkar ens åsikter och kanske vågar alla inte säga det som de tycker på riktigt. Var och en följer vad de andra säger och gör. En annan sak om gruppintervjun är att alla inte vågar berätta allt eftersom de andra intervjuade inte har tystnadsplikt liksom

intervjuaren. Och det är inte så bra heller att de pratsamma brukar prata mycket och de tystlåtna förblir tysta. Gruppintervjuerna är bra när man vill få bra idéer. (Trost 1997, 25-27; 44-45). Dessutom tycker jag att man får mer information när de andra kan fortsätta där de andra har slutat. I alla fall måste de här möjliga bristerna på metoden komma ihåg vid analyseringen av intervjun.

Det är intressant att två erfarna författare har olika åsikter om intervjuer även om båda anser denna metod vara bra. Trost (1997) ger ganska precisa råd hur man får fråga, till exempel man skulle inte påstå någonting eller att sammanfatta där mellan intervjun för att det kan påverka svaret. Merriam (1994) i stället ser sådana frågor bra för att få material och att kolla att intervjuaren har tolkat rätt. Trost säger att det bästa är att tolka efterhand. Å andra sidan anser Trost att man kan fråga vad som helst och att det inte finns några känsliga frågor om intervjuaren inte själv gör dem till sådana. Båda säger att man inte skulle fråga varför, utan hellre hur. Jag har kommit mellan de här rådena och till exempel sammanfattat vid några punkter under intervjun men också analyserat på riktigt på efterhand och inte försökt göra det under intervjun.

Jag valde fallstudiemetod samt kvalitativ forskning till mina metodiska utgångspunkter. Sharan Merriam (1994) anger att när man gör kvalitativ analys med fallstudiemetod betyder det att forskaren är det viktigaste instrumentet. Man kombinerar det samlade materialet med sammanhang och tidigare forskning. Det är också viktigt att kunna formulera läsbara satser eftersom det är en viktig del av tolkning. Resultat förmedlas till läsaren på det sättet. Merriam säger att en annan viktig sak till är att forskaren vet sina fördomar och erfarenheter om studieämnet eftersom de där faktorerna kan påverka i studien. Jag har förklarat dem ovan. Forskaren väljer sina forskningsfrågor, metoder och tyngdpunkter av någon orsak och det borde diskuteras i studien så att man blir medveten om påverkandet. Merriam definierar metod, fallstudie och kvalitativa metoder i sin bok. Tanke med fallstudien och kvalitativa studier liknar det som jag har lärt mig i studier inom historia. Med detta menar jag att forskaren inte kan analysera sitt material utan att ta hänsyn till sammanhanget och att det slutliga resultatet ska formas i en bra litterär form. Man ska också kritisera alla möjliga källor och deras reliabilitet och tänka på alla möjligheter.

Merriam konstaterar att metoden innebär en plan för att samla in, organisera och lägga in information. Angreppssättet väljs på grund av hur problemet ser ut, vilka frågor som är möjliga och vilket slutresultat man vill ha. Merriam fastställer att den mest avgörande skillnaden mellan metoderna är om det är fråga om experimentella eller icke-experimentella. Experimentell metod kräver att man kan studera orsak-verkan - relationen och då borde man kunna fördela undersökningsobjekt i kontrollgrupp och experimentgrupp. Men det kan oftast inte göras i vissa studieområden och då är det bra att man kan använda icke-experimentella metoder som också kallas för deskriptiv forskning. Man strävar efter beskrivning i stället för förutsägelser. (Merriam 1994, 21-23) Icke-experimentella metoder är de som används i denna studie.

Syftet med studien är att förklara och beskriva:

- språkbruk i ett tvåspråkigt lag X samt beskriva informanternas språkval och – bruk i laget. Informanterna är tre damfotbollspelare som deltog i gruppintervjun på hösten 2011.
- hur de tre fotbollspelare identifierar sig själva med de två språkliga grupperna i laget.
- attityder som finns i laget: attityder som informanterna har till de andra svensk- och finskspråkiga i laget samt till de andra svenskspråkiga i Helsingfors och attityder som informanterna har mött under fotbollskarriärerna på grund av sin finlandsvenskheter eller tvåspråkighet.

Dessutom vill jag också få svar på mindre frågor kring ovannämnda områden.

- *Språkbruk:* Hur kan man kommunicera med varandra? Vilket språk skulle de vilja höra när man uppmuntrar dem? Vilket är fotbollens språk för dem?
- *Identiteter:* Kan det vara möjligt att ha många språk och språkliga identiteter i ett och samma lag? Kan individen ha samtidigt många identiteter?
- *Språkattityder:* Har man negativa eller positiva attityder mot den andra språkliga gruppen? Anser informanterna sina två språk känslomässigt eller neutralt? Hur

ställer informanterna sig till sin tvåspråkiga identitet och hur andra i laget har märkt det?

3.3 Centrala begrepp

Den här uppsatsen utgår från att de tre informanterna är tvåspråkiga personer i språken svenska och finska. Laget definieras som en tvåspråkig grupp eftersom det finns sju svensk- eller tvåspråkiga spelare och även flera finskspråkiga i laget. Informanterna definierar jag vara tvåspråkiga efter många av de kriterierna som Skutnabb-Kangas har presenterat i sin bok *Tvåspråkighet* (1981). Informanterna är tvåspråkiga efter det sociologiska *ursprungskriteriet* och det betyder att de har lärt sig två språk ända från början hemma. Skutnabb-Kangas själv tycker inte särskilt mycket om den här definitionen eftersom den inte beskriver tvåspråkigheten hos individen tillräckligt. (Skutnabb-Kangas 1981, 27-28; 94) Jag använder detta krav eftersom informanterna själva berättade i intervjun att de pratar båda språken hemma.

Det gjordes inte någon test för att mäta kunskaper i båda språken och därför skulle jag inte kunna definiera dem direkt efter *kompetenskriterium* som tvåspråkiga. Kompetenskriteriet hör till lingvistikens område. Intervjun gjordes på svenska och det språk var de mycket bra på men vi talade inte finska alls. Jag frågade inte särskilt mycket om båda språkens funktioner för dem heller men det kom fram att de faktiskt har olika funktioner till olika språken även om två av dem sade att det inte spelar någon roll på vilket språk de tänker, räknar eller talar. Därför kunde jag definiera informanterna efter Skutnabb-Kangas *funktionskriterium* där man är tvåspråkig om man kan använda båda språk i de flesta situationer. Detta kriterium är centralt i sociolingvistik. (Skutnabb-Kangas 1981, 85-94)

Lite oklart var om de är tvåspråkiga efter *attityds/identifikationskriterium* som är en socialpsykologisk term till sin karaktär. Detta kriterium skulle vara den bästa eftersom den framhäver informanternas egen uppfattning om sin identitet. Till kriteriet hör att man själv och/eller andra tycker en hör till de båda språkliga grupperna i fråga men också talarens egna uppfattningar om språkens funktioner i sitt liv och bedömningar om sina språkkunskaper. (Skutnabb-Kangas 1981, 92-94) Informanterna diskuterade

faktiskt ganska mycket sina språkkunskaper och två av dem tyckte att de klarar sig lika bra med båda språken och att de använder språken som tankeverktyg. Alla sade att de använder båda språken under vardagen men de hade dock olika domäner alltså arenor för olika språken, till exempel använde de svenska och finska hemma, svenska med kompisar och i skolan och finska i fotbollen. Efter egna uppfattningar om kompetens och funktion skulle informanterna kunna definieras som tvåspråkiga.

Enligt Skutnabb-Kangas är det också viktigt att man själv identifierar sig att höra till båda språkliga grupperna men det gjorde informanterna egentligen inte. Enligt identifikation tyckte de att de var svenskspråkiga men efter funktionen och sina kunskaper skulle de själva tycka sig vara tvåspråkiga. Jag menar att deras sympati verkade vara med de finlandssvenskarna men de ville också skilja sig från de enbart svenskspråkiga. Jag anser som forskare dem vara tvåspråkiga i en sådan grad att jag kan studera deras språkbruk i laget som tvåspråkigas språkbruk. Och utomstående skulle kanske säga dem höra till de tvåspråkiga tror jag. I Skutnabb-Kangas läste jag att det inte alltid är klart för de ”tvåspråkiga” att de själva vill bli definierade som tvåspråkiga eller till exempel enbart som finnar eller finlandssvenskar. Därför vore det alltid bäst att låta personen definiera sig själv. Jag har inte frågat det direkt i intervjun. Identitets- och attitydsfrågor är viktiga i studien och dem försöker jag förklara djupare i analysdelen och jag ska utgå från det att de har tvåspråkig identitet.

Det finns också andra viktiga termer som kommer att användas i studien och de är diglossi, domäner, kodväxling, subjektiv och social identitet, språklig identitet samt språkattityder som jag nu förklarar kort.

Diglossi är det fråga om när två helt olika språk eller varieteter av samma språk används inom olika domäner. *Domäner* betyder olika språkliga arenor med viss uppsättning deltagare, situationer och ämnen, till exempel hemmet, skolan och kyrkan. (Einarsson 2004, 51) Med *kodväxling* kan kort sagt menas ”byte från en varietet till en annan i en konkret situation”. *Språklig varietet* betyder en språkart som talas av en viss grupp eller individ, alltså olika språk, dialekt eller talesätt. (Ordlista, red. Sundgren 2007, 341; 349). I denna studie menas med kodväxlingen till exempel byte mellan språken finska, svenska och engelska.

Enligt Einarsson består *identiteten* av hur vi uppfattar oss själva och till vilken grupp vi vill höra och å andra sidan hur andra uppfattar jag-et och oss-et. *Den subjektiva identiteten* byggs upp av egenskaper som man själv eller som andra tycker en har. *Den sociala identiteten* betyder den unika kombinationen av tillhörigheter med olika grupper som var och en har. Både den subjektiva identitetens uppfattningar om sig själv och den sociala identitetens kombinationer gör var och en unika. Man har samtidigt både behov att vara sig själv och att vara lik eller olik vissa andra. Språket är ett av många kulturdrag som markerar till exempel en etnisk och kulturell hemvist. (Einarsson 2004, 39) Språklig identitet var definierat i Lönnroth: ”den avses avslutningsvis den bild som informanterna har av sin språkliga grupptillhörighet”. (Lönnroth 2009, 90)

Med *språkattityder* menas i studien ungefär det som Bijvoet har definierat. Språkattityder är värderande inslag i människors reaktioner gällande språkliga varieteter eller deras talare. (Bijvoet 2007, 119)

3.4 Tidigare forskning

Det finns många studier som jag kommer att utnyttja i min uppsats. Nu presenteras de undersökningarna som ligger nära mitt ämnesval. Det finns inte något precis likadan studie som min som skulle förklara språksociologiskt attityds- och identitetsfrågor i ett tvåspråkigt fotbollslag, men det finns studier som kommer nära det. Jag utnyttjar några av dem i min studie. Det finns till exempel studier om attityder till språk på arbetsplatser, studier om finlandssvenska ungdomar i Helsingfors, mycket allmän tvåspråkighetsforskning och metodböcker för intervjuer och fallstudier som jag själv har valt som metoder.

Det har skrivits uppsatser i något avseende om finlandssvenskar angående identitets- och attitydsfrågor. Det är då fråga mestadels om forskning som studerar etnicitet och några av dem hade språkpolitiska inslag. Jag själv är mer intresserad om de kommunikativa och praktiska skäl även när det gäller identitet. Genom studerandet av litteratur har jag märkt att många forskare gör skillnad med finlandssvenskor och svenskspråkiga även om det oftast kan betyda detsamma. Visapääs (1996) rapport är ett exempel på en sådan bok. Där gjorde de tvåspråkiga informanterna skillnad mellan finlandssvenskar och tvåspråkiga. De kände sig inte höra till finlandssvenskar eller

finnar utan till tvåspråkiga. Jag vill analysera hur är det med informanterna i denna studie.

Catharina Visapääs (1996) rapport heter *"Varför sku' de tala svenska"*. *Språklig självidentifikation och språkbruk bland 13-åringar i en Helsingfors skola, med tyngdpunkt på de "tvåspråkiga"*. Den ligger mycket nära min studie eftersom Visapää hade samma insamlingsmetod alltså intervjun och hon var intresserad bland annat av de trettonårigas språkliga identiteter. Hennes undersökningsresultat kommer jag att utnyttja i min analys även om undersökningsobjektens ålder inte är densamma som i min studie även om den gemensamma faktorn för informanterna var den svenskspråkiga skolan i Visapääs studie när det var fotbollslaget i min studie. Jag kommer också att jämföra mina forskningsresultat med de resultat som kommer fram i Anna Henning- Lindbloms doktorsavhandling *Vem är jag, vem är vi, vem är vem i vårt land? Kontextens betydelse för gruppidentifikation och stereotypier bland svensk- och finskspråkiga i Finland och Sverige*. Betydelsefull undersökning är också Pro-gradun av Janni Lehtonen och Terhi Valli (2012): *Språkstrategier och familjespråkpolicy hos tre tvåspråkiga familjer i ett finskspråkigt område*.

För språkattitydernas sida kan jag få hjälp av Sirpa Mörts kandidatavhandling *Attityder till svenska och finska på en arbetsplats*. Där är det fråga om samma språk som jag undersöker och om en gemenskap, i hennes studie arbetsplats och i min studie idrottslag. Ellen Bijvoets (2007) artikel *Attityder till språk* och Colin Bakers (1992) studie *Attitudes and Language* använder jag för att definiera språkattityder.

Olika synvinklar och attityder till tvåspråkighet presenterar till exempel Marika Tandefelts (1988) doktorsavhandling *Mellan två språk* som förklarar orsaker till språkbyte och språkbevarande hos finlandssvenskar. Den är ganska språkpolitisk och försöker uppnå ett samhällsligt mål och ser tvåspråkigheten som en hot. Den positiva inställningen till tvåspråkighet presenterar den svenska läroboken av Gunilla Ladberg (2003). I *Barn med flera språk* anser hon att flerspråkighet är naturligt och att man har olika domäner med sina flera språk och att språkkunskaper kan variera mellan olika språk hos individen.

De betydelsefullaste böcker för definierandet och studerandet av språksociologiska och tvåspråkighetsfrågor har varit Jan Einarssons (2004) *Språksociologi*, Tove Skutnabb-

Kangas (1981) Tvåspråkighet och artiklar i Sociolingvist (2007) som är redigerad av Eva Sundgren.

4 BAKGRUND

4.1 Tvåspråkighet och tvåspråkig identitet

Enligt Skutnabb-Kangas borde man inte definiera en person som tvåspråkig efter bara ett krav utan använda många av föregående kriterier. Hon själv har kombinerat kriterierna till en egen i sina tidigare studier dit hon hänvisar (till Skutnabb-Kangas 1980):

”Tvåspråkig är den som har en möjlighet att fungera på två (eller flera) språk, antingen i enspråkiga eller tvåspråkiga samfund i enlighet med de sociokulturella krav på en individs kommunikativa och kognitiva kompetens som dessa samfund och individen själv ställer, på samma nivå som infödda talare, samt en möjlighet att identifiera positivt med båda (eller alla) språkgrupperna (och kulturerna) eller delar av dem.” (Skutnabb-Kangas 1981, 93)

Hennes bok är dock redan gammal men hon har samlat bra definitioner och de viktigaste dåtidernas forskare och litteraturen i den. Vissa aspekter har förändrats. Då bodde det till exempel inte alls flyktingar och andra invandrare i Finland och inte många i de andra skandinaviska länderna heller. I stället bodde det ju flertals vissa arbetarinvandrare i Sverige, till exempel finnar.

Om man lär sig ett nytt språk i språkets naturliga miljö kallas detta naturlig inläring. Man har lärt sig då andraspråk. När man lär sig ett nytt språk genom undervisningen i skolan eller på ett annat likadant sätt, kallas detta för kulturell inläring och det inlärd språket för främmande språk. Det finns olika sätt att definiera en att vara tvåspråkig. Einarsson hänvisar till en definition enligt Bloomfield (1966) där en riktig tvåspråkig person skulle ha kontroll av två eller mera språk liknande den nativa talarens. Vidare

hänvisar Einarsson till Macnamara (1969) som har påstått att det skulle räcka med viss förmåga i något av kommunikationssätten: tala, skriva, lyssna eller läsa. De här definitionerna baserar sig på *kompetens. Attityder, identitet och identifikation* kan också vara definitionskriterium till att vara tvåspråkig. Enligt den skulle tvåspråkig vara den som identifierar sig själv som tvåspråkig med två kulturer eller den som identifieras av andra att vara tvåspråkig. (Einarsson 2004, 88 - 89)

Einarsson (2004) konstaterar att den tvåspråkiga har sina två språk i kontakt med varandra i sin hjärna. De två språken har gemensam bas. Tvåspråkiga är inte två enspråkiga varelser i samma kropp och det andra språket är aldrig helt bortkopplat. Den tvåspråkiga kan tala eller skriva till enspråkiga på det ena eller det andra språket och när hon talar med en annan tvåspråkig kan hon kodväxla och använda två språk tillsammans. Detta beror bland annat på lyssnare, talsituation och ämne. (Einarsson 2004, 95) Skutnabb-Kangas anger att ur individens egen synpunkt skulle det inte möjligtvis spela någon roll att på vilket av sina språk kommunikationen sker om det önskade slutresultatet kan uppnås. Och därför är resultatet och målet viktigare i kommunikationen än mediet. Man kunde då jämföra tvåspråkiga med enspråkiga i fråga om resultaten i kommunikationen, inte i fråga om mediet, tillägger Skutnabb-Kangas. (Skutnabb-Kangas 1981, 95)

Einarsson (2004) framhäver att när forskarna har försökt studera hur de tvåspråkigas två språk förhåller sig till varandra har de kommit till olika teorier. En teori förklarar enligt Einarsson olika tvåspråkigheter: *samordnad, sammansatt och underordnad samt balanserad och obalanserad tvåspråkighet*. I den samordnade tvåspråkigheten skulle det tänkas vara två enskilda uppsättningar av betydelseenheter och motsvarande två skilda uttryckssätt för dem. I den sammansatta tvåspråkigheten har man bara en uppsättning av betydelse och två olika uttryckssätt. Med underordnad tvåspråkighet menas att det svagare språket betydelser tolkas genom det starkare språket. Einarsson konstaterar att balanserad tvåspråkighet innebär att en person behärskar sina språk lika bra. Men balansen och obalansen kan variera mycket under livet och det beror på att dominansförhållanden är olika i olika skeden av livet, till exempel när personen studerar, flyttar och formar nya förhållanden. Einarsson anger att om det ibland kan finnas balans är det oftast tidsbunden och övergående. (Einarsson 2004, 95–96)

Einarsson hänvisar till Grosjean (1994) som listar ut tvåspråkighetens styrkor och svagheter. Många tvåspråkiga tycker att de har fått ett vidare perspektiv på livet, de har öppnare sinnen och att de kan till exempel söka arbete. Nackdelar kan vara att man blandar språken ofrivilligt eller att man är orolig för att ha språken ojämnt starka och det känns som att tappa sitt språk. Många hoppas att deras närmaste vore tvåspråkiga. (Einarsson 2004, 96-97) Exempel på positiva attityder till tvåspråkighet är de resultat som Janni Lehtonen och Terhi Valli fick. I deras studie tyckte de tvåspråkiga barnens föräldrar att tvåspråkighet är en gåva, rikedom och något speciellt. Genom att lära språket kan föräldrarna förmedla medlet för sina barn till föräldrarnas kultur och i historia. (Lehtonen & Valli 2012, 63)

Enligt Einarsson (2004) verkar det vara så att vissa mentala verksamheter hänförs till det ena eller det andra språket hos tvåspråkiga. Många kan räkna och be böner på det språk som man en gång lärt sig det. Tankar och drömmar dras ofta på det språk som är kopplat till personer, situationer eller ämnen som behandlas. Einarsson konstaterar att det första språket eller personens känslspråk aktualiseras speciellt då man är trött, arg eller upphetsad. Stress ger interferens, kodväxling och svårigheter att hitta rätta ord. (Einarsson 2004, 97)

Einarsson lyfter fram att människas förstaspråk eller dialekt är en viktig markör av personens identitet. Man markerar sin hemmahörighet i sig själv och i sitt ursprung genom att tala sitt förstaspråk. Man överger inte sitt modersmål lätt och detta syns klart i en flerspråkig gemenskap. I ett sådant samhälle kan det inte tas för givet att en person känner samhörighet till majoritetsspråkets gemenskap. (Einarsson 2004, 38) Identiteten består av hur vi uppfattar oss själva och till vilken grupp vi vill höra och å andra sidan hur andra uppfattar jag-et och oss-et. Både den subjektiva identitetens uppfattningar om sig själv och den sociala identitetens kombinationer gör varje människa unik. Man har samtidigt både behov att vara sig själv och att vara lik eller olik vissa andra. Språket är ett av många kulturdrag som markerar till exempel en etniska och kulturella hemvist. (Einarsson 2004, 39)

Einarsson anger att medlemmarna av en minoritet nästan alltid är tvåspråkiga. Han hänvisar till Marika Tandefelt (1997) som har studerat språk och identitet i det svensk- och finskspråkiga Finland. Tandefelt anser att det inte är så enkelt med vilken

språkgemenskap som en tvåspråkig identifierar sig med. Hon menar att man ibland identifierar sig själv med den språkgemenskap som man har sämre kunskaper i. Hon konstaterar vidare att det finns ett sådant språkklimat i Finland att de som kan landets två nationalspråk borde välja sida. Man skulle tro att de tvåspråkiga skulle vilja identifiera sig med båda språkgrupper och också bli accepterade av båda men nu tycks de enspråkiga inte vilja dem höra till båda grupperna. (Einarsson 2004, 40–41)

4.2 Språkanpassning

Teorin om språkanpassning, alltså ackommodationsteorin, ger en viktig grund till den här studien när jag funderar på tränares och olika spelares språkval i laget. Eva Sundgren (2007) konstaterar att Howard Giles var den förste som skrev om anpassningen som man gör när människor talar med varandra. Sundgren uppger att enligt ackommodationsteorin uttrycker vi samhörighet med eller avståndstagande från vår samtalspartner beroende på vilken inställning vi har till den diskussionspartnern. När talet anpassas så att det blir likt samtalspartners är det fråga om *konvergens* och när det talas mer oliket kallas det *divergens*. Människor vill gärna anpassa sig efter de personer de är positivt inställda till. (Sundgren 2007, 78; 97) Om divergens och konvergens är jag intresserad i fråga om informanternas sätt att diskutera med sina finsk- eller svenskspråkiga lagkompisar.

Jan Einarsson (2004) definierar *ackommodation* även lite djupare än Sundgren (2007). Enligt Einarsson betyder ackommodation anpassning till kommunikativt beteende hos kommunikationspartnern. När man närmar sitt eget beteende till kommunikationspartners är det fråga om konvergent anpassning. Då visar man gillandet. När man fjärrar sitt eget beteende från partners kallas det divergent. Då visar man ogillande. Einarsson tillägger att till ackommodation kan höra språkets alla delar, kroppsspråk, röstbehandling, taltempo, ordval och uttal. Denna anpassning genom språklig variation och förändring har försökts förklara med ackommodationsteori. Också Einarsson hänvisar till vad som Howard Giles har studerat (1994). Både konvergent och divergent ackommodation kan ske uppåt eller nedåt (gäller inblandades status), vara fullständig eller partiell (graden av anpassning) och vara symmetrisk eller

assymmetrisk (båda anpassar sig lika mycket eller den ena anpassar sig mer än den andra). Inom ackommodationsteorin ses att om någon anpassar sig speglar detta individens eller grupperns kanske omedvetna behov av identifikation med någon annan. Ibland kan divergent ackommodation hända på grund av att individen vill hävda sin identitet. Ibland kan divergent anpassning vara ett sätt att påverka samspelet i samtal till exempel genom att sänka taltempot eller genom att själv tala lågmält. (Einarsson 2004, 43–46)

Jag vill ta reda på om divergent anpassning händer hos de tvåspråkiga när man ju skulle tro att de anpassar sig hela tiden efter diskussionspartnerns språk alltså att det är fråga om konvergent ackommodation om de vill höra till laget och därför använder finskan. Ackommodationsteorin kan jag utnyttja också när jag analyserar de tvåspråkigas språkval överhuvudtaget. När påverkas språkvalet av omedvetet anpassning och när är det medvetet? Hävdar informanterna deras identitet om de använder svenska?

4.3 Språkattityder

Ellen Bijvoet säger att hur man blir bemött i olika situationer styr mycket på ens sätt att tala. (Bijvoet 2007, 113) Många av den socialpsykologiska attitydsforskningens allmänna resonemang kan utnyttjas i studerandet av språkattityder. Språkattityderna studeras av till exempel socialpsykologer, sociolingvistikere samt dialekt- och tvåspråkighetsforskare. (Bijvoet 2007, 114)

Bijvoet berättar att inom socialpsykologin definieras begreppet *attityd* av psykologerna Fishbein och Ajzen (1975) som ”a learned predisposition to respond in a consistently favorable or unfavorable manner with respect to a given object”. Attityd är alltså en inlärd benägenhet att reagera alltid på samma sätt, till exempel välvilligt eller avvisande, på något visst objekt. (Bijvoet 2007, 114)

Bijvoet (2007) anger att attityd anses ha en komplex struktur och den kan urskiljas till tre komponenter eller inslag som heter kognitiv, affektiv och konativ komponent. *Den kognitiva komponenten* formas av individens kunskaper och uppfattningar om attitydsobjektet, till exempel fakta som man själv tagit reda på om attitydsobjektet. Men uppfattningar och föreställningar kan dock vara sanna eller osanna. *Den affektiva komponenten* betyder känslomässiga värderingar som kopplas till kunskaper och

uppfattningar. De här känslomässiga värderingarna kan tänkas ligga på en skala med en positivt godkännande pol och en negativt avvisande pol. Med *den konativa komponenten* menas beredskap att handla enligt sina föreställningar och värderingar. Enligt Bijvoet går det inte att förutsäga beteendet utifrån observerade attityder utan verkligheten kan skilja sig från ens attityder. (Bijvoet 2007, 115-116)

Ellen Bijvoet tillägger att individen socialiseras in i attityder. Den primära socialisationen börjar i barndom och då förmedlar föräldrar och andra nära vuxna attityder till barnet, direkt och indirekt. De första inlärdade attityderna är mycket svårt att förändra. Under den sekundära socialisationen förmedlar kompisar, skola och medier attityder. (Bijvoet 2007, 117) Språkattityder är värderande inslag i människors reaktioner gällande språkliga varieteter eller deras talare. Bijvoet citerar attitydsforskarna Ryan, Giles och Sebastian (1982): "...any affective, cognitive or behavioural index of evaluative reactions toward different language varieties or their speakers." (Bijvoet 2007, 119) Bijvoet uppger att språkattityder kan gälla bland annat attityder till språkpolitiska beslut, språkvårdande åtgärder, språkval, språkliga varieteter, till uttryck eller till enskilda språkljud. En av språkets funktioner är att markera identitet och med hjälp av språk kan man visa sin grupp tillhörighet. Attityder till olika språk, dialekt och brytning är inte attityder till språket i sig utan de återspeglar hur man ser på talarna av den varieteten. (Bijvoet 2007, 119–120)

Bijvoet (2007) presenterar de vanligaste metoderna inom språkattitydsforskningen. Metoder inom attitydsforskningen är oftast analys av språkanvändning och språkbehandling på samhällsnivå, direkta mätningar samt indirekta mätningar. Bijvoet anger att de där indirekta mätningarna numera används mest men också de har sina nackdelar, till exempel kritiserar studiernas kontextlöshet. Intervjuer och enkäter hör till direkta metoder och också denna studie utnyttjar de direkta metoderna. Bijvoet anser att nackdelen hos intervjuer är att den intervjuade inte vågar svara enligt sina inställningar eller vill svara politiskt korrekt. (Bijvoet 2007, 123–125, 134)

Enligt Bijvoet bevisade några studier på 1960-talet att standard/majoritetsspråkstalare blir positivt bedömda i tvåspråkigt eller bidialektalt samhälle när det gäller egenskaper som berättar om social status (intelligens, framgång och ambition). Standard- och majoritetsspråkstalare blev mer negativt karakteriserade när det var fråga om

solidaritetsgenskaper (humor, integritet och välvilja). Det sägs vara utkristalliserat och den vanligaste fallen. Men man ska inte glömma att attityder påverkas mycket av gruppljalitet och identifikation och därför kan resultater i olika undersökningar variera. (Bijvoet 2007, 128) Några av de här aspekterna kom fram även i intervjun om jag nu definierar att de tvåspråkiga anser sig själva höra till lagets minoritet och de enspråkigt finskspråkiga till lagets majoritet, vilket är fallet för de finlandsvenskarna i makronivån i det finländska samhället.

5 HURDANT ÄR SPRÅKBRUKET I ETT TVÅSPRÅKIGT FOTBOLLSLAG?

I den här första delen i analysen beskrivs hurdana språkliga situationer det finns i fotbollslag X i Helsingfors och vilka språk som de tvåspråkiga informanterna väljer att använda. Det förklaras också hurdan tränarens och de andra spelarnas språkbruk är i laget. Den här delen koncentrerar sig på de varierande språkliga situationer, kommunikation mellan deltagarna i laget och orsakerna till informanternas språkval och motiveringar av språkval.

5.1 Hurdan är kommunikationen i olika situationerna i laget?

Lagets huvudspråk är finska. Informanterna påstod att de alla kan fotbollstermer bättre på finska än på svenska och att de kommer snabbare på finska. Eftersom de alltid har hört dem på finska skulle det vara underligt på svenska. De tycker att finskan är lagets huvudspråk. Eva hade dock lärt sig de svenska termerna snabbt när hon hade spelat på Österbotten. Där tog tränaren träningar på svenska och vissa spelare kunde inte finska och vissa kunde inte svenska. Hon säger att det skulle kräva mycket svenskar för att kunna ha svenska som lagets huvudspråk. Men deras nuvarande lag har ju många svenskar, det är bara det att alla förstår finska så det är kanske lättast för dem ändå att använda finska. Detta är likadant resultat som Visapää (1996, 54-55) fick i sin studie med de trettonåriga finlandssvenska och tvåspråkiga ungdomarna från Helsingfors. Alla informanterna hade hobbyer på båda språken men fotboll spelades bara på finska. Sysselsättningen var viktigare än språket enligt studien även om några svenskspråkiga skulle ha velat gå i kurser på svenska.

Tränaren pratar finska till hela laget. Tränaren är svenskspråkig och detta år kom det många svenskspråkiga spelare till laget så alla de sju svenskspråkiga började prata svenska med tränaren. Förra året hade de använt bara finska även om tre spelare kunde ha talat svenska med honom då. Sandra berättar att om hon diskuterar med tränaren pratar de svenska men om det kommer en finskspråkig till diskussion byter de till finska. Detta år var de inte längre i en klar minoritet, utan en tredjedel av spelarna, så alla svenskspråkiga började använda svenska sinsemellan och även de tvåspråkiga spelarna som förra året hade pratat finska sinsemellan.

Visapää (1996) skiljer sina informanter till tvåspråkiga och finlandssvenskar vilka var egentligen enspråkiga i svenska. För Visapääs intervjuade tvåspråkiga var det naturligt att använda båda språken i hobbyerna och de inte skämdes för det. Det är likadant som med laget som jag studerade. De tvåspråkiga använder deras båda språk i fotbollen numera. I stället hade de finlandssvenska ungdomarna i Visapääs uppsats alltid varit tysta när finskan var i majoriteten i hobbyerna eftersom de var rädda för att bli mobbade eller utesluta från gemenskapen om de använde svenska. De ville inte ens prata svenska med de tvåspråkiga om det fanns möjlighet. De ville hålla låg profil. (Visapää 1996, 55; 64) Jag undrar varför Eva och hennes två svenskspråkiga lagkompisar inte använde svenska förra året och om de var alldeles tysta då såsom de finlandsvenskarna i Visapääs studie eller om de pratade mycket men på finska. Eva är dock redan över 30 år så jag antar att hon har ett bra självförtroende. Hon säger att de använde finska även sinsemellan så kanske det var eftersom de hade möjligheten till det på grund av bra kunskaper i finska men inte att de skulle skämmas sitt svenska. Men det låter ändå att de inte ville framhäva sina språkliga bakgrunder då.

Eva: *Att om du ropar på plan på dina lagkompisar, att om du vet att dom pratar svenska, så ropar man kanske på svenska. Alltså om man ropar allmänt, blir det på finska. Här blir det mera kanske finska, men man vet vem man kan prata svenska till.*

Lagets tvåspråkiga är svenskspråkiga och de använder helst svenska sinsemellan och till exempel ropar på planen på svenska sinsemellan. Men Mimmi berättade att hon blandar in mycket engelska och finska till sitt svenska tal. Hon tror att finnskor kan förstå henne då. Hon säger också att om hon talar med en tvåspråkig på ett språk och hon glömmer något ord kan hon använda ordet i det andra språket i sammanhanget istället. Enligt Eva

borde man använda bara ett språk i tag och inte blanda in olika språk. Hon säger att när man blir äldre blir man mer medvetet om sitt språkbruk. Man ska inte blanda språk speciellt när man jobbar med barn, anser hon.

Till de finskspråkiga i laget pratar de svenskspråkiga finska. Om de talar svenska med svenskspråkiga och det kommer en finskspråkig i diskussion brukar de växla till finska så att alla kan förstå. Detta sker dock inte alltid. Numera har många finskspråkiga suttit stilla och lyssnat på svenskspråkigas diskussion. Då har de svenskspråkiga inte bytt språk till finska. Det finns också en finskspråkig spelare i laget som alltid brukar göra sällskap till vissa fyra svenskspråkiga och då pratar de bara svenska eftersom de vet att denna finska kan förstå deras tal. Den där finskspråkiga personen diskuterar med de svenskspråkiga genom att nicka eller genom att säga sin åsikt på finska lite senare. De svenskspråkiga spelare beskriver henne som mycket duktig i svenska och att det inte finns andra som kunde diskutera med dem på svenska. De tycker ändå att många kan förstå svenska.

I Sirpa Mörts studie (2012) beskrivs den tvåspråkiga arbetsplatsens språkbruk där svenskan är i minoritet. På den tvåspråkiga arbetsplatsen undviker den största delen av arbetarna inte att använda det andra eller det främmande språket på grund av bristande språkkunskaper. Detta varierade dock efter olika situationer till exempel om det var fråga om telefonsamtal eller ett en skriftlig uppgift men till exempel ett samtal mellan bekanta kolleger var lätt att delta i. (Mört 2012, 14-15) Situationen är tvärtom i laget som jag undersöker. Nämligen den största orsaken till att de finskspråkiga inte använder svenska verkar vara att de tror att de kan det inte. Dessutom var finskspråkiga i en klar minoritet i Mörts studie och i majoritet i min studie.

I Strömmans studie om fackslang i ett tvåspråkigt österbottniskt företag berättade en finsk informant att de svenskspråkiga byter strax till finska om han sitter till deras sällskap under kaffepauserna och han var lite förvånad eftersom han tycker att han hade ganska bra kunskaper i svenska och han inte bedde om att byta språk. I intervjuerna kom det fram att man skulle diskutera på finska även om det fanns bara en finskspråkig och tio svenskspråkiga i sällskapet. (Strömman 1997, 96) Mina informanter hade börjat alltså slipa växlandet mellan språken ibland detta år även om det kom finskspråkiga till platsen. Men mycket ofta bytte de dock språket till finska.

Det som fotbollspelarna berättade om sina språkval kan tolkas delvis ur ackommodationsteori alltså anpassningsteori. Kanske har de en så stor vilja att höra till laget att de är positivt inladdade till andra i laget och vill passa sitt tal efter till exempel finskspråkiga. Då är det fråga om konvergens såsom Einarsson har förklarat. (Einarsson 2004, 43–46) Men alltid har de inte bytt språk efter situation och då är det fråga om divergens. Kanske vill de hävda sina identiteter genom att tala finlandssvenska. Å andra sidan, även om de enspråkigt finskspråkiga bara sitter stilla och lyssnar på deras svenska kan även detta i min åsikt tolkas som konvergent anpassning av finskornas sida till de svenskspråkigas tal. Finskorna visar sitt intresse genom att försöka lyssna, även om det är overbal kommunikationen då.

Finskspråkiga och svenskspråkiga pratar mestadels och oftast bara finska sinsemellan i laget. Informanterna säger att alla umgås med alla och att det inte spelar någon roll för dem på vilket språk man kommunicerar eftersom det går lika bra på båda språk. Det hände en gång att de var på en hemresa från Vasa och satt i tåget och alla svenskar råkade sitta nära varandra. De pratade då enbart svenska även om de hade en finska med. Men spelarna framhävde att det inte annars har hänt att alla svenskor skulle vara tillsammans och att de inte söker sig till varandra.

De här spelarna har nästan alltid spelat bara i finskspråkiga fotbollslag. De har dock alltid haft ett par svenskor i laget. En spelare hade börjat som barn i ett lag där alla svenskar inte ens kunde prata finska och då var det ett riktigt tvåspråkigt lag. Eva hade spelat på Österbotten som vuxen och där var laget hälften svensk- och hälften finskspråkigt. Informanterna hade aldrig haft några ramsor på svenska i fotboll utan sådana har man bara i handboll i Helsingfors. De hade dock sjungit och hoppat i ringarna som barn men bara på finska. Mimmi sade att det inte spelade någon roll för henne att måste sjunga på finska eftersom det gick bra. Hon undrade bara att om man hade varit enbart svenskspråkig skulle det inte ha varit så roligt om man inte kunde sjunga med. För mig till exempel var det bästa att kunna sjunga med en viss kämpasång som vi skrek i mitt lag i Sverige. Men förstås för de här spelarna har finskan som de själv säger alltid varit fotbollens språk.

Uppmuntrandet går på vilket språk som helst. Informanterna försöker ropa på det språk som spelaren som de ropar till talar. De tänker inte känslomässigt om uppmuntrandet

och det tycks spela ingen roll på vilket språk de hör rop på planen. Att ropa på det rätta språket till olika spelare är lätt för de här spelarna.

Lagets svenskspråkiga använde inte språket som ett hemligt vapen eller som ett hjälpmedel i taktik. De försökte inte lura de finskspråkiga motståndarna genom att prata svenska. Kanske trodde de inte att det skulle fungera. Jag har spelat mot några lag från kusten och de pratar ibland bara svenska och då är det ganska svårt att veta vad de ska göra på planen. Två av informanterna berättade dock att när de hade spelat i landslaget (ungdomslaget tror jag) använde finnarna finska så att motståndaren inte kunde förstå. Om de spelade mot skandinaviska länder översatte de all motståndarens taktik snabbt till finska till tränaren och lagkompisarna.

5.2 Vilka orsaker har spelarna till språkval och kodväxling?

Mimmi blandar in engelska och finska i sitt svenska tal. Hon tror att alla förstår henne då. Orsaken till kodväxlingen kan kanske vara att vilja göra en kompromiss mellan språken så att alla i sällskapet skulle förstå. Men då kunde man ju prata det språk som alla kan och inte behöva blanda. En orsak till kodväxlingen kan vara att det är denna persons sätt att tala och att hon har ju möjligheterna och kunskaperna till sådant. Det kan vara också att personen är socialt känslig och vill inte utesluta finskspråkiga från att förstå även om de inte skulle vara med i diskussion utan hon pratar med svenskar och på svenska.

Mimmi: *Men det är också sådär att när jag talar till exempel med Sandra sådär att nu säger man liksom vad som helst egentligen och hon förstår vad jag menar. Men om jag sku tala med... fast hon är min mummu, eller famu, så int talar jag på samma sätt till henne som jag talar till Sandra. Nu är det ganska lätt at ta bort det där extra, extra som kommer in.*

När de pratar med andra tvåspråkiga kan de ta de ord på det språk som kommer lättast i minnet om de inte minns ordet i det andra språket. Eva kritiserade blandningen av språken och sade att hon medvetet talar bara ett språk i taget och att blandningen hör till ungdomen. Till exempel till barnen måste man tala bara ett språk i taget. En iakttagelse var också att inte skulle de prata blandat språk till sina far- och morföräldrar. Orsaken varför man inte vill tala blandat språk kan vara det som man också i litteraturen

diskuterade: att om man omedvetet blandar språk kan det vara fråga om negativ interferens av det ena språket. Eva tyckte att man ska vara som ett språkligt exempel för barnen. Dessutom har hon kanske hört att blandningen kunde vara ett bevis på dåliga kunskaper. I stället berättar Lainio (2007) något som är tvärtom, nämligen att det har bevisats i studier att kodväxling kräver en god språklig kompetens och automatiserad språkanvändning i många språk. Förr hade man ansett kodväxlingen vara en negativ sak såsom Eva anser. Lainio konstaterar att vanliga människor pratar om blandningen, halvspråkighet eller orent språk men det har bevisats oftast vara fråga om kodväxling. (Lainio 2007, 278)

I Visapääs studie visades det dock några problem med kodväxlingen ur identifikationssynpunkten. Kodväxlingen hörde som en naturlig del i de trettonårigas språkkompetens och språkliga vanor. Andra finsk- eller svensktalande tyckte att de tvåspråkiga inte skulle få identifiera sig som en del i vardera gruppen eftersom de tvåspråkiga alltid använde båda språken såsom det skulle vara ett språk. De svenskspråkiga definierade de tvåspråkiga som finskspråkiga och de finskspråkiga tyckte dem vara svenskspråkiga. (Visapää 1996, 63-69) Kanske det är just det som informanterna försöker att undvika (att visa inslag från andra språken) när de talar till exempel med farmor eller barnen.

Påverkande faktorer vid kodväxlingen hos informanterna tycks vara:

- sällskapets betydelse
- om man inte kan minnas något ord direkt kan man kodväxla
- man kan ha ett sådant talesätt att man kodväxlar
- man har kunskaper till många språk och man vill använda dem alla
- informanten använder många språk samtidigt om hon inte vill utesluta andra i diskussionen

Enligt Lainio (2007) finns det en infallsvinkel i studiet av kodväxlingar som forskar i varför man växlar. Det kan ofta bero på att uttrycka social eller etnisk samhörighet alltså identitet och tillhörighet. Om man vill visa samhörighet med någon annan språklig

grupp och gör det genom att kodväxla, kallas detta för language crossing. Detta kan vara fråga i dagens Sverige och Finland när ungar lånar uttryck från engelska. (Lainio 2007, 281-282) Detta verkar gälla också Mimmi's språkbruk. Hon säger att hon lånar uttryck från engelska och finska och detta kan betyda egentligen just language crossing och viljan att visa sin samhörighet med den engelskspråkiga populärkulturen och med den finskspråkiga majoritetsbefolkningen.

Om orsakerna till språkval kan man säga att det beror mest på talessällskapets språkkunskaper. Med tvåspråkiga kan informanterna använda deras två språk men i detta lag brukar de tala svenska till de svenskspråkiga som också är tvåspråkiga. Förra året var det lite annorlunda enligt Eva som spelade redan då i laget. Orsaken att använda bara finska då var för henne att hon inte orkade prata svenska med någon eftersom de var bara tre stycken svenskor i laget. Med finskspråkiga väljer informanterna att tala mestadels finska så att alla har ett gemensamt språk. För informanterna spelar det ingen roll vilket språk och med vem de talar. Det tycks vara så att de alltid pratar det språk som sällskapet mest tycker om eller som de andra kan bäst. Jag vet inte om de är bara artiga, om det är automatiskt och naturligt för dem att växla språk eftersom de är vana vid det eller om de vill slipa negativa inställningar från finskarnas sida.

Mimmi: *För det finns vissa spelare som, som till exempel Hepa (namnet ändrat), hon är egentligen bara helt finskspråkig men hon kan jättebra svenska.*

Eva: *Hon råkar alltid vara med oss, fyra svenskar tillsammans, så blir det på något sätt att hon tar underläge...*

Informanterna pratar dock enbart svenska till en viss finskspråkig spelare, Hepa, i laget men de vet säkert att hon förstår deras tal eftersom den där spelaren brukar diskutera med dem genom att svara på finska. Hepa är ett finskspråkigt undantag i laget. Informanterna skojade att hon tar underläge i deras sällskap och därför byter de inte till finska. Annars brukar informanterna byta språk efter sällskapet. Informanterna tycks vara mycket flexibla och känsliga med att kunna växla mellan de två språken. De säger att man inte behöver tänka på det utan det blir automatiskt att switcha mellan språken och situationerna. De vet vem man kan prata svenska till.

Eva: *Alltså förra året var vi så få som pratade svenska, så jag tänkte, äsch jag orkar inte, så tog jag bara finska. Det här året har det varit mycke mera svenskar, så jag tänkte varför inte så jag bytt språk. Det var då, jag gjorde medvetet... Om du börjar med en kompis med ett språk, det är hemskt svårt att byta till den andra för det blir den där kommunikationen sinsemellan, och om du börjat på finska känns det konstigt att prata svenska sen.*

Även om det låter mycket lätt att växla mellan språken efter situationen finns det en svårare sak för de tvåspråkiga. Om de har börjat kommunikationen med någon på ett visst språk går det inte alls lätt att byta språk senare. Sådana situationer har de haft med andra tvåspråkiga som till exempel med deras syskon, vänner eller med tränaren som förra säsongen pratade enbart finska till alla i laget men nu hade börjat tala svenska med svenskarna. Eva hade kunnat byta språk till ett annat med syskonen när de hade gjort det medvetet men att det inte alls hade varit lätt eftersom det finns ”den där kommunikationen sinsemellan” när man har börjat med ett visst språk. Informanterna jämförde språkval till en vana: att byta en vana är svårt.

De tvåspråkiga informanterna har enligt dem själva bra kunskaper i båda språken och det möjliggör att de kan använda båda sina språk i vilka situationer som helst. De har lärt sig de två språken hemma och de skulle klara av vardagliga livet med båda språken. Förstås har de olika domäner för språken: de pratar olika språk med mamma eller pappa, de har gått skolor på svenska och däremot spelat fotboll alltid på finska. De här domänerna kan förändras under livet och det kan hända på ett naturligt sätt för dem eller genom medvetna val. Einarsson konstaterar i *Språksociologi* att balanserad tvåspråkighet innebär att en person behärskar sina språk lika bra. Men balansen och obalansen kan variera mycket under livet och det beror på att dominansförhållanden är olika i olika skeden av livet, till exempel när personen studerar, flyttar och formar nya förhållanden. Om det ibland kan finnas balans är det oftast tidsbunden och övergående. (Einarsson 2004, 95–96)

Orsaker till språkval hos de tvåspråkiga informanterna:

- de väljer språket efter sällskapets språkkunskaper
- de vill inkludera alla till diskussion, de använde språkval inte för att utesluta andra

- informanterna kan hävda sina identiteter genom att välja prata ett visst språk, till exempel svenska
- informanterna kan dölja sina identiteter genom att undvika att använda ett visst språk, till exempel svenska
- om språket är i en klar minoritet orkar de inte använda det
- det är en vana att prata ett visst språk med vissa personer
- informanterna har olika domäner för sina två språk, till exempel två språk hemma, svenska i skolan och finska i fotboll

6 HURDANA SPRÅKLIGA IDENTITETER HAR INFORMANTERNA?

Är det möjligt att studera identitet hos tvåspråkiga utan att skilja de två språken och utan att tolka att det är fråga om två skilda identiteter? Einarsson (2004, 95) konstaterar att de tvåspråkiga har de två språken i sin hjärna och man kan inte skilja dem från varandra. Hur är det med identitet då? Känner de tvåspråkiga informanterna båda språken som lika nära och viktiga för sig själva och att de hör till båda språkgrupperna eller identifierar de sig själva forma en egen identifieringsgrupp som inte är enbart finlandssvenskar eller finnar? Visapääs (1996) trettonåriga tvåspråkiga informanter (12 stycken) skulle vilja identifiera sig själva som tvåspråkiga om de hade möjligheten. Viktigt var att ingen av dem identifierade sig som finlandssvenskar men några av dem dock som svenskspråkiga och en som finne. I stället identifierade alla de enspråkigt svenskspråkiga sig som finlandssvenskar. (Visapää 1996, 63) Hur identifierar informanterna sig själva i denna studie? De alla är ju vuxna men identiteten är kanske inte än färdig. Jag förklarar också hur informanterna värderar sina språk eftersom detta också hör till identiteten.

6.1 Den subjektiva identiteten: Tvåspråkighet som en del av självbilden

En av spelarna, Eva, definierar tvåspråkigheten vara mest som vad man tänker på, räknar på eller drömmar med. Att man säger att en brukar vara mer svensk- eller finskspråkig eller språken kan vara jämnstarka. Hon pratar alltså om mentala kunskaper. Hon säger att hon kan göra allt på två språk, till exempel byta mitt i en ramsa. Så hon byter om hon räknar på ett annat språk. Hon säger att hon inte ens behöver tänka på att switcha över utan det blir automatiskt. Hon framhäver att det inte är alla som kan det. Jag tycker att hon definierar sig själv som tvåspråkig och det känns vara viktigt för henne eftersom hon vill bevisa sina kunskaper. Tvåspråkig skulle jag själv anse henne vara även om hon sade att ett av språken skulle vara starkare och ett svagare. Men hon själv definierar sig som tvåspråkig och detta hör till Skutnabb-Kangas identifikationskriterium när den tvåspråkiga själv bedömer sina kunskaper och språkens funktioner (Skutnabb-Kangas 1981, 92-94).

Eva använde dock de i språkvetenskapen lite ålderdomliga krav för tvåspråkighet, nämligen på vilket språk man räknar, drömmer eller tänker på. Skutnabb-Kangas (1981) skriver att det är det vanliga folkets uppfattning om tvåspråkighet. Einarsson (2004) påstår att många kan räkna och be böner på det språk som man en gång lärt sig det. Och på det sättet skulle Eva vara ett undantag om hon även kan räkna på båda språken. Men tankar och drömmar konstaterar Einarsson att dras på det språk som är kopplat till personer, situationer eller ämnen som behandlas. (Einarsson 2004, 96-97)

Mimmi lyfter upp i stället att hon har svenska som modersmål. Men hon säger att båda språken är på samma nivå och att det går lika bra på båda språken. Enligt forskningslitteraturen är det sällan så att man använder sina två språk likadant och har exakt samma funktioner och kunskaper för sina språk utan man har olika domäner för sina språk (t.ex. Einarsson 2004, 95–96; Ladberg 2003). Informanterna pratar dock mest om den vardagliga kommunikationen och mentala kunskaper. Ingen av spelarna har till exempel studerat på finska utan på svenska och inte spelat fotboll så mycket på svenska utan på finska. Sandra säger nog att hon måste räkna på svenska för hon kan inte tänka på finska. Sandra och Mimmi säger att de drömmar på båda språk och undrar om det beror på det med vem man är eller om att det händer mycket mer på finska än på svenska.

Alla tre informanter har svenska språket som en stark del i sin språkliga identitet. Två av dem vill också bevisa sina jämnstarka kunskaper i två språk men en av spelarna säger ha starkare mentala kunskaper i svenska språket. För de två går det lika bra att räkna och tänka på båda språken. Jag anser att de alla är tvåspråkiga efter Skutnabb-Kangas funktions-, identifikations- och kompetensteorier men de själva tycks identifiera sig själva som tvåspråkiga mest efter kunskapsteorin. (Skutnabb-Kangas 1981, 85-94) De ville bevisa att de kan allt på båda språken. Deras tvåspråkighet kan också kallas den naturliga tvåspråkigheten eftersom de har lärt sig två språk hemma i språkets naturliga miljö. Henning-Lindblom (2012) visade i sin studie att nätverk har en viktig betydelse för den etnolingvistiska identiteten. Om man hade ett mycket svenskt nätverk brukade informanterna ha stark identifikation som finlandssvensk och om man hade ett mycket finskt nätverk hade informanterna parallell identifikation som två- och/eller finskspråkig. (Henning-Lindblom 2012, 73) Hon anger också ett samband mellan goda

kunskaper i majoritetsspråket och en starkare identifikation som två- och/eller finskspråkig, men å andra sidan hade goda kunskaper inte negativt inverkan på identifikationen som finlandssvensk. (Henning-Lindblom 2012, 73) De här resultaten kan jämföras till exempel med Mimmi som vill framhäva att hennes modersmål är svenska och på det sättet häver hon sin svenskspråkiga identitet men hon är samtidigt säker på sina kunskaper i finska.

I laget tycks de ha starkast deras svenskspråkiga identitet eftersom de vet att de är språkligt annorlunda än de enspråkigt finskspråkiga. Dessutom vill informanterna bevisa att de har bra kunskaper i finska. De framhäver att de inte hör till enspråkigt svenskspråkiga och de berättar om sina kompisar som inte alls kan finska bra. Bra kompetens i båda språken tycks vara enligt intervjun den viktigaste faktorn för känslan att vara tvåspråkig. Detta kan möjligtvis bero på det att i Finland anser folket enspråkighet som en norm och om man skulle vara tvåspråkig, borde en kunna två språk fullständigt vilket är dock ett mycket högt krav för tvåspråkigheten. Lainio skriver till exempel att man även i forskningen har trott från 1900-talet till denna dag att många språkmiljöer är enspråkiga när det i själva verket har funnits dold mångfald i dem (2004, 258).

Sandra: *Jag har också liksom skolkompisar och fudiskompisar och visst flesta fudiskompisar dom är finskspråkiga och sen skolkompisar är svenskspråkiga. Och sen hemma med mamma finska.*

Vad som kom kraftigt fram i intervjun var det att för de här spelarna spelade det ingen roll vilket språk de använde i laget. De sade att de hade svenskspråkiga kompisar från skolan och finskspråkiga från fotbollen. Kanske är det en klar tudelning mellan kompisarna men de sade ingenting om vilka som är de viktigaste kompisarna. Det tycks vara viktigt för dem att ha kompisar från båda språkliga grupper och att de pratar båda språken hemma. De tycks inte ha någonslags identitetskris på grund av det utan användning av två språk är naturligt för dem och de sätter språken inte tväremot varandra. Jag skulle konstatera att de här tre informanternas *subjektiva identiteter* är kulturellt och språkligt tvåspråkiga men användningen av de två språken beror på behov, sammanhang och domäner i det vardagliga livet. De vill skilja sig från de båda

enspråkiga språkgrupperna men samtidigt vill höra till de båda språkgrupperna. Detta kan man jämföra med Visapääs (1996) studie där informanter var tvåspråkiga. De tvåspråkiga definierade sig själva som tvåspråkiga och ”de tvåspråkiga” skulle forma sin egen etnisk grupp eftersom de inte tycktes kunna rymmas i varken finlandssvenskarnas eller finnarnas kategorier på grund av mångfalden i deras sätt att tala de båda språken. (Visapää, 1996, 63) Ganska nära det kommer också Henning-Lindbloms studie om unga finlandssvenskar. Hon påstår att 70 % av informanterna hade dubbla/multipla språkgruppsidentifikationer. (Henning-Lindblom 2012, 74) De fotbollspelande och vuxna informanterna i min studie skulle bli definierade som tvåspråkiga just på grund av deras kompetens och identifikation med båda språkgrupperna, även om de hade på något sätt starkare identifikation med de finlandssvenskarna.

6.2 De sociala identiteterna i laget

Mimmi: *Nå jag tycker att, att svenskan gör en viss såndär liksom samhörighet eller viss finlandssvenskan, för vi har ju våra egna juttun alltid. Alla förstår inte våra juttun alltid. I vårt lag är det sådär... vi vill ha svenska gruppen då och då.*

Spelarna sade att svenskan skapar en viss samhörighetskänsla i laget. På min fråga om finskan skapar samhörighet svarade informanterna ingenting. Detta kunde jag tolka på det sättet att de tar det finska språket bara mycket neutralt. De har sagt att finskan är lagets första- och huvudspråk men inte om det skapar samhörighet. Bijvoet (2007, 128) skriver att några studier bevisade på 1960-talet att majoritetsspråkstalare blev positivt bedömda i tvåspråkiga samhällen när det gäller egenskaper som berättar om social status (intelligens, framgång och ambition). Kanske kan det vara också frågan här. Lagets språk är finskan och informanterna värderar det kanske eftersom det är majoritetens språk i laget. Men språkligt är deras känslor mer med svenskan i laget. Svenskan gör deras lilla grupp speciell och annorlunda från de andra i laget. Det kan vara att om finskan är alltid i majoritet i de mesta sammanhangen blir svenskan på något sätt speciellt och det är roligt att få prata det även i sådana sammanhang där man inte oftast får möjligheten att prata svenska. Numera har man kunnat använda svenska i deras lag så det måste ha känts roligt om de förr har pratat bara finska i fotbollen.

Spelarna själv berättar att det är som en rikedom och en bonus att ibland få prata svenska i träningarna. Det är inte ett måste och det har ingenting att göra med att utesluta några finskspråkiga utan det är bara något roligt - och viktigt för deras identitet också. Om de får prata svenska och får kännas att de är accepterade i laget stärker det deras identitet. De är ju tvåspråkiga och jag skulle tro att då är det viktigt att ibland få använda båda sina språk.

I laget tycker de här spelarna att det inte är ett problem att använda finska. Alla umgås med alla och det spelar ingen roll med vem man diskuterar. Man väljer inte kompisarna efter språket. De berättade till exempel om att en gång råkade alla svenskspråkiga sitta nära varandra i tåget på hemresa från matchen men att det vanligen inte händer sådant. Till exempel fick Visapää (1996) likadana resultat med de unga från Helsingfors. De tvåspråkiga hade kompisar från båda språkliga grupper men mestadels var deras kompisar tvåspråkiga. De enbart svenskspråkiga hade enbart svenskspråkiga kompisar. Visapääs tvåspråkiga tyckte båda språken ha lika hög status och gjorde inte skillnad mellan dem liksom informanterna i min studie inte heller gör. (Visapää 1996, 57-58; 65) Det syns ändå klart att de svenskspråkiga i laget har jätteroligt tillsammans. Dessutom vill informanterna höra till laget som vilken spelare som helst. Spelarna vill att alla ska förstå och byter oftast språk till finska om det kommer finskspråkiga i diskussion, de har finskspråkiga kompisar från laget, de skojar med alla och alla tycker att det finska språket skulle bevaras som lagets huvudspråk. De är inte på ett minsta sätt aggressiva om svenska språkets rättigheter i laget. Det är bara en lyx för dem att få prata svenska numera och dessutom har alla de här spelarna ändå klarat sig tidigare i finskspråkiga lag.

De finskspråkiga skojar med den svenska gruppen men jag skulle tolka det vara bara fråga om lagets egen humor och sättet att ge uppmärksamhet åt de svenskspråkiga. I laget verkar informanternas svenskspråkiga *sociala identitet* bli starkare eftersom de skiljer sig från den finskspråkiga majoriteten. Men ändå använder de båda språken och vill framhäva i intervjun sina kunskaper och bakgrund i båda språken. Informanterna berättade mer om *den svenska gruppen*. Om gruppen syns i träningarna beror på hur många de är. Om de är bara två eller tre så syns det inte tydligt. De svenskspråkiga kallas för *riskiryhmä* (sv. riskgruppen). *Riskiryhmä* vill inte förstå anvisningarna, de kan

göra fel och sen skylla på språkmuren. Det där begreppet är påhittat av lagets finskspråkiga och på det sättet tycks de stärka de tvåspråkigas identitet. Även om det är här fråga om vuxna fotbollspelare kan det jämföras på något sätt till Ladbergs bok som handlar om minoritetsbarn i förskoleåldern. Hon sade att när förskolepersonalen visar accepterande till barnet och låter det ta sitt språk och sin bakgrund till förskolan stärker man samtidigt personens språk, självförtroende och identitet. (Ladberg 2003, 164-169) Likadant har lagets finskspråkiga gjort även om de inte har kunnat diskutera på svenska med de tvåspråkiga. De har ändå gett dem uppmärksamhet.

Eva berättar att ingen minns att hon är tvåspråkig och därför blir hon aldrig kallad för *riskiryhmä*. Någon annan som är mer svenskspråkig blir valt till det. Hon påstår att hon inte är tillräckligt svenskspråkig. Jag anser detta betyda att om laget består delvis av förra årets spelare minns finskspråkiga spelare att Eva använde då enbart finska. Det bevisar att hon klarar sig mycket bra på båda språken om hon pratade bara finska då och ingen visste ens att hon var tvåspråkig. Men Eva tycks ändå vilja höra till *riskiryhmä*. Det verkar vara någonslags identitetsfråga för henne eftersom den svenska gruppen skapar ju en viss samhörighetskänsla och till identiteten hör också det att andra människor identifierar en höra till en viss grupp. Riskiryhmäfrågan är mycket intressant eftersom det tycks vara viktigt för de svenskspråkiga att lagets finskspråkiga också definierar dem som svensk- eller tvåspråkiga. Det är viktigt för den sociala identiteten att höra till en delgrupp i laget och att andra i laget erkänner denna grupp också. Förr hade informanterna varit kanske nöjda med att höra till laget X men nu har det blivit viktigt för identiteten att höra också till delgruppen när en sådan möjlighet finns.

Attityder förknippas med identitetsfrågor och här kan man diskutera riskiryhmäfrågan ur detta synvinkeln. Bijvoet (2007) uppger att attityd kan ha inslag av affektiv eller evaluativ funktion. Den affektiva inslaget är viktigt för identitetskonstruktioner på individ- och gruppnivåer. När man värderar sig själv eller sin grupp positivt bidrar dessa attityder till en positiv självuppfattning eller motiverar medlemskap i den aktuella gruppen. Enligt Bijvoet blir det på det sättet en tudelning i ingrupp och i utgrupp. (Bijvoet 2007, 118) Detta har hänt i det undersökta laget när man tänker på det hur de svenskspråkiga vill numera framhäva att de har den svenska gruppen och vill ha den då och då. Man kan höra till många grupper och jag tycker att det är också fråga om

affektiva funktionen när de här spelarna vill höra till laget X och de andra motståndarlagerna blir då utgruppen. Allt beror på situationen och hur man ser ingruppen och utgruppen. Henning-Lindblom (2012) koncentrerar sig delvis på in- och utgruppsfavoriseringar i sin studie. Minoritetsmedlemmar brukar favorisera högst sin ingrupp. Alla fyra minoritets- och majoritetsgrupper i sin studie differentierade ingruppen från utgruppen mest på värmedimensionen alltså på mjukare värden. Henning-Lindblom hänvisar till likadana resultat (Leach, Ellemers & Barreto, 2007) som bevisar att värme/moral är den viktigaste faktor när man bedömer sin ingrupp. (Henning-Lindblom 2012, 79)

Deras diskussion fick mig tänka på att kanske de inte annars skulle ha finskspråkiga kompisar om de inte spelade fotboll eller hade någon annan hobby eftersom de har gått alla skolor på svenska och fått svenskspråkiga kompisar därifrån. Sporten är ju mycket viktigt till exempel för utlänningar att lära känna ungdomar från majoritetsbefolkningen. Finlandssvenskar formar språkligt och på något sätt kulturellt sin egen etnisk grupp och fotbollen och andra sporten tycks ha möjliggjort att olika språkliga grupper har mötts. Eftersom man har fått kompisar från de finskspråkiga fotbollslagen är den en viktig faktor för identitet.

Informanterna sade att de har båda språken hemma och då har man dem oftast starka. De pratar också om det gemensamma språkets, finskans, betydelse och det tycks vara på något sätt viktigt. Att kommunicera med alla i laget tycks vara viktigare än att hålla fast om till exempel sina rättigheter att alltid få tala svenska. De här spelarna har stark social identitet med laget X men de har också en social identitet med lagets svenska grupp. De här sociala identiteterna är inte i kontroversiellt förhållande mot varandra utan de här identiteterna gör spelarna unika och utom fotbollen i sina privata liv kan de ha även mera sociala identiteter till exempel att höra till en familj och gå i en viss skola osv. Att höra till ett visst fotbollslag är viktigt för de här spelarna men det är också viktigt för dem att veta att de hela tiden hör till den svenska gruppen och att de finskspråkiga accepterar deras språkliga identitet genom att ge uppmärksamhet till svenskan.

En undersökning av Nyman-Kurkiala (1996) studerade niondeklassister i svenskspråkiga skolor i Finland. Hon säger att människan vill få sina självdefinitioner bekräftade av andra människor i omgivningen eftersom det är psykologiskt obehagligt

att se sig själv på ett annat sätt än vad andra gör. Detta uppnås genom såkallade identitetsförhandlingar. Individen presenterar sin egen identitetsgruppfattning och vill få den accepterad av de andra. De andra återspeglar denna bild eller ställer upp en annan identitet som de vill skall gälla. En positiv social identitet innebär att individen är stolt över de grupper hon tillhör. Om individen identifierar sig med en grupp som hon inte uppskattar råkar hon in i en identifikationskonflikt. (Nyman-Kurkiala 1996, 31) I laget har de redan vuxna informanterna positiv social identitet och är stolta över sina grupper. De har även fått accepterandet från de finskspråkiga av att höra till den svenska gruppen och till laget.

Till slut kan man diskutera om de här spelarna känner sig höra till större kollektiva grupper utom laget såsom finlandssvenskar i det finländska samhället. Sundback (2010) säger att det fortfarande finns den finlandssvenska särkulturen och identiteten vilka har en stor betydelse till landets svenskspråkiga verksamhet. Hon anser dock att stark finlandssvensk identifikation är svagare än till exempel för ett sekel sedan. (Sundback 2010, 55) Sundback tycker att man har även svag identifikation med det svenska språket som är den allra viktigast kulturella särdrag i finlandssvenskhet. Detta tycker hon ha sina grunder i det att de svenskspråkiga i en större andel blir tvåspråkiga. Hon tycker att det kan leda till motsättningar inom gruppen och till etnisk upplösning. Hon tycker ändå att språket fortfarande är viktigt på den kollektiva nivån. (Sundback 2010, 58-61) Henning-Lindblom (2012) likaså konstaterar att språket är viktigt för minoritetsmedlemmarnas identitet. Hon hänvisar till Moring m.fl. (2011) som påstår att man kan stärka etniciteten och kunskaper med båda språken med valet av mediespråk och skolspråk. (Henning-Lindblom 2012, 89-90) Även om den här studien inte fokuserade i skolan kan det antas ha haft en viktig betydelse för informanternas svenskspråkiga identitet att de har gått alla skolor på svenska.

Det är svårt att säga om informanternas tvåspråkighet har inverkat negativt på deras finlandssvenskhet och om de ens känner sig som finlandssvenskar. Men enligt min uppfattning är informanterna i alla fall lojala till det svenska språket och det är klart en del i deras självbild. Visapää hade också fått resultat att de tvåspråkiga saknas den finlandssvenska identiteten i Helsingfors såsom Sundback påstod. Men det kan man diskutera om det är bra eller dåligt för individen. Sundback såg tvåspråkigheten i någon

mån som ett hot mot finlandssvenskheten men det är dock samhälleligt tänkande. Ur individens synpunkt bevisades det i Visapääs studie att de tvåspråkiga ungarna hade bra självbilder och var säkra och stolta över både finskan och svenskan. Enligt Visapää var det nämligen de enspråkiga svenskspråkiga som identifierade sig enbart som finlandssvenskar och som var mycket osäkra att använda svenska inom hobbyer och även skämdes för sitt språk. De finlandssvenskarna tycktes isolera sig själva för att hålla upp den svenskspråkiga världsbilden och var tysta i hobbyer när de tvåspråkiga vågade i stället använda sina båda språk fritt. (Visapää 1996, 64-67)

7 HURDANA ATTITYDER MÖTER DE OLIKA SPRÅKGRUPPERNA OCH SPRÅKEN I LAGET?

Colin Baker (1992) anser i *Attitudes and language* att tvåspråkighet kan ses holistiskt i forskningen. Detta innebär att även språkattityder kan studeras förknippade med tvåspråkigheten och man behöver inte urskilja attityder till vardera språket och undersöka attityder som separata till olika språk. Detta beror på det om de två språken hör till personen eller samhället i sin helhet. (Baker 1992, 76) Jag har studerat mestadels attityder till de båda språken separat av studiestructurella skäl. Men när det är fråga om attityder till de svenskspråkiga i laget menas det samtidigt attityder till de tvåspråkiga i laget. Något om de språkattityderna i laget har redan diskuterat i de föregående analysdelarna eftersom det är svårt att skilja till exempel språkbruk eller identitetsfrågor från attityderna när forskaren försöker motivera sina tolkningar i de här frågorna.

7.1 Hurdana attityder har informanterna till svenska språket och till lagets svenskspråkiga/tvåspråkiga?

Informanternas attityder till svenskan och till lagets svenska grupp var mycket positiva och vänliga. Det kom fram att

- svenskan medför en viss samhörighet mellan de svenskspråkiga spelarna
- svenskspråkiga är tuffare än finskspråkiga
- det är en rikedom och en bonus att ibland få prata svenska på träningarna

Alla de här är positiva inställningar till svenska språket och dess talare. Här är det ju även fråga om deras ”egen grupp”.

Sandra: *Nå nu tycker jag att på finska ska allt gå. Men jag tycker sådär, det har alltid varit svenskspråkiga i laget så om det plötsligt int sku va svenskspråkiga så då skulle det kanske kännas lite underligt.*

Informanterna tycks ändå vilja ha finskan som lagets huvudspråk. Men de vill bevara också möjligheten att ibland få prata svenska. Allt detta kan tolkas att två språk är viktiga saker för de här spelarna. Men de har många domäner att använda svenskan och

fotbollens språk tycks vara finskan. I alla fall tycker de att det är rikedom att ha många språk i laget. Informanterna vill ha lite lyx och vad som skulle vara fel med det. De tycks också anse att finskspråkiga i laget har accepterat att andra ibland pratar svenska.

Identitetsfrågorna har redan diskuterats ovan men jag skulle vilja lyfta upp det som de berättade om den svenska gruppen eftersom även Bijvoet (2007, 119) skriver att språket kan fungera som identitesmarkör. Eva framhävde till exempel att de är tuffare på svenska. Detta betyder att den där spelaren har mycket hög status för svenskan. Spelarna sade också att de hade ”egna juttun” (sv. historier eller vitsar) och att andra inte kan förstå deras historier. Det betyder att de har roligt tillsammans och att de har en stark samhörighetskänsla med lagets tvåspråkiga. Enligt Bijvoet betyder det att attityden har affektiv funktion i ett sådant fall när det blir delning till ingrupp och utgrupp. (Bijvoet 2007, 118) Hon presenterar också språkpreferensmodellen där det finns fyra mönster med majoritets- och minoritetsspråken förknippade med attityder till dem av dessa språkens talare. Ett av de mönstren skulle passa här nämligen mönstret B. Där värderade de minoritetsspråkstalare majoritetsspråket i fråga om status men i minoritetsspråket står för solidaritetsegenskaper liksom de här spelarna hade beskrivit i intervjuerna. Till exempel humorn, integritet och välvilja hör till solidaritetsegenskaperna. (Bijvoet 2007, 128-129) Informanterna tycks ha speciellt humorn som en samhörighetsfaktor. I alla fall kan man tolka det som sagts som markörer på grupployalitet med de tvåspråkiga.

7.2 Hurdana attityder har informanterna till finska språket och till lagets finskspråkiga?

Informanterna hade neutrala och positiva attityder till finskan och till de finskspråkiga. Alla tyckte att finskan är och borde bevaras som lagets huvudspråk. Deras inställning till språket var neutral och accepterande men icke-känslomässig. På något sätt tycks de tänka att finskan är lagets officiella språk. De här spelarna har dock vant sig vid att spela fotboll mestadels på finska under fotbollskarriären. Informanterna sade att fotbollstermer kommer snabbare på finska än på svenska. Fotbollen är en finskspråkig domän för de här tvåspråkiga spelarna och har alltid varit det. Men de skulle förstås lära sig snabbt alla termerna på svenska om det var en möjlighet eller ett behov för dem. Men nu tycks de även vilja bevara finskans roll som lagets förstaspråk.

Informanterna höjer finskans roll och vill inte störa den. Det kan bero just på språkpreferensmönstret (Bijvoet 2007) genom att finskan har majoritetsspråkets status och de erkänner detta. Kanske är det lättare för dem att respektera finskan eftersom det är majoritetens språk och man inte brukar ifrågasätta finskan. (Bijvoet 2007, 128-129) Intressant var att i Visapääs studie sade de finlandssvenska ungdomar som var enspråkiga i svenska att man är tuffare när man talar finska. Detta gjorde man förstås i ett svenskspråkigt sällskap där ingen bedömde deras språkkunskaper. Det hände eftersom de uppskattade finska mycket även om de inte kunde det. (Visapää 1996, 65) Hos informanterna var attityderna tvärtom när det gällde tuffhet men det var ju fråga om tvåspråkiga vuxna som hade ganska starka identiteter. Eva tyckte ju att svenskspråkiga är tuffare!

När informanterna var barn måste de sjunga hejramsor på finska eftersom lagen brukade vara finskspråkiga med några svenskspråkiga. De sade att det inte var ett problem eftersom de kunde sjunga med eftersom de var tvåspråkiga. En av informanterna undrade att det skulle ha varit hemskt om man inte hade kunnat sjunga med. Det märks att de tvåspråkiga informanterna har klarat sig under många olika sammanhang och situationer och för dem har allt hänt på det naturliga sättet. De pratar inte om de förflutna fotbollstiderna med negativa röster. Det kan vara att för dem spelar det verkligen ingen roll att på vilket språk de spelar fotboll eftersom de är tvåspråkiga och har möjlighet att använda båda språken. Jag undrar om det inte alls stör dem att det nu fattas fotbollens vokabulär för dem och att de inte har erfarit den svenskspråkiga barndomens kultur i fotbolls sida med sånger och sådant.

Informanterna berättade ganska neutralt om både finskan och de finskspråkiga spelarna. De sade att alla umgås med alla och de vet att ett gemensamt språk är viktigt att ha. De svenskspråkiga och de finskspråkiga försöker inte vara som sina egna grupper inom laget utan alla är överens med alla och beter andra som lagkompisar. Några av de svenskspråkiga brukar vara oftast med en viss finskspråkig spelare och informanterna tycker att hon är jättebra på svenska. Det syns att informanterna tycker om den här spelaren. De verkar tycka om andra finskspråkiga som skojar om deras finlandssvenskhet och som kallar dem för *riskiryhmä* (sv. riskgruppen). Humorn tycks vara ett viktigt kommunikationssätt och det tycks fungera bra i laget.

Bijvoet (2007, 120) har konstaterat att man inte kan skilja klart attityder till språk och attityder till talarna. Jag utgår från det när jag tolkar de inställningar som informanterna har till lagets majoritetsspråk finska. När man har positiva inställningar till någon talare brukar man ha det också till språket. De har fått positiva erfarenheter av finskspråkiga under livet, tror jag, och i detta lag finns det många finskspråkiga som de tycker om. Förstås har de här spelarna positiva attityder till deras lagkompisar oberoende på det vilket språk de talar men denna positiva attityd kan dock ha påverkat det att de har positiva attityder till det finska språket också. Jag tycker att de har en positiv attityd till fotboll och fotbollskompisar eftersom annars skulle de inte ha spelat så länge. Men fallet kunde vara också det att språken skulle skilja åt spelare så denna bra situation kan inte tas för givet. Jag tror att deras bra attityd till lagets finsskor beror på respekten som de finskspråkiga själv har visat till de tvåspråkiga. Förstås pratar de finska också hemma och språket är nära de här tvåspråkiga på grund av det också.

Olika språk skiljer inte åt spelare i detta lag och informanterna tyckte att de finskspråkiga inte skulle tycka så heller. Det kan märkas ett förtroende mot de finskspråkiga och tvärtom och de svenskspråkiga informanterna hade positiva inställningar minst på det sättet att man inte kunde märka något negativt i deras sätt att tala om de finskspråkiga lagkompisarna.

Eva: *Dom flesta lyssnar och förstår det mesta men att dom skulle börja prata... som den här finska tendensen att jag kan inte prata svenska för att jag kan kanske få ord men förstår nog.*

I någon mån var de svenskspråkigas attityder och erfarenheter om de finskspråkigas språkkunskaper i svenska lite negativa. De finskspråkiga skulle inte klara sig om fotbollspråket skulle vara enbart svenska. Informanterna tycker att finsskorna inte kan svenskan tillräckligt bra för det. Men informanterna tycks inte kräva det heller. De finskspråkiga tycks inte vara rädda för de svenskspråkiga eller det svenska språket eftersom informanterna berättar att de ofta brukar sitta bara och lyssna på svenskan. De svenskspråkiga berättar positivt om den här saken även om de ärligt uppger att de finskspråkiga inte kan svenskan jättebra.

När jag jämför de här resultaten med Sirpa Mörts studie (2012) om en tvåspråkig arbetsplats kan jag märka några olikheter. Mört studerade en arbetsplats inom

vårdbranschen som ligger i huvudstadsregionen i en svenskspråkig kommun. (Mört 2012) Majoriteten av arbetare var svenskspråkiga och minoriteten var finskspråkiga. På arbetsplatsen kunde nästan alla använda vilket språk som helst mellan kolleger och nästan alla kunde både finska och svenska åtminstone i någon mån. Mört påstår att i den arbetsmiljön var arbetare oftast inte rädda för att säga fel på det andra språket och att diskussionen fortsatte ofta på det språk som någon hade börjat eller på blandspråk. (Mört 2012, 10; 14-15) I min studie måste istället de svenskspråkiga i laget alltid anpassa sitt tal och byta språk efter de finskspråkigas kunskaper vilket inte behövdes göra i arbetsgemenskapen som Mört studerade. Majoriteten av Mörts informanter tyckte att båda språken var lika uppskattade, respekterade och jämlika. (Mört 2012, 14) Så tycks mina tvåspråkiga informanter också anse och därför drar jag en slutsats efter mina egna undersökningar samt Mörts resultat att när man är tvåspråkig och har kunskaper i båda språken brukar man oftast respektera båda språken.

7.3 Informanternas erfarenheter om finskspråkigas attityder till svenskan och till svenskspråkiga i laget

Lagets finskspråkiga har nyfikna, neutrala och positiva attityder till svenskspråkiga och svenskan. Exempel hur finskspråkigas positiva attityder syns:

- de finskspråkiga ville ha svenskspråkiga träningar på sommaren
- finskor skojar med svenskarna genom att kalla dem för *riskiryhmä*
- finskspråkiga sitter stilla och lyssnar på svenska diskussioner
- en av finskspråkiga gör alltid sällskap med fyra svenskor

Mimmi ville lyfta upp många gånger de här svenskspråkiga träningarna. Tränaren är ju svenskspråkig men vanligen talar han finska till hela laget. Mimmi hade tagit det mycket positivt att de finskspråkiga ville ha svenska träningar. Det låter som att de finskspråkiga hade fattat att deras lag är tvåspråkigt och kanske ansåg de tvåspråkigheten höra till lagets identitet och gruppkänsla. Åtminstone kan man säga att finskspråkiga var nyfikna och det kan ha varit en rolig och lärande erfarenhet för dem. Finskorna hade inte glömt bort att nästan hälften av spelarna var svensk- eller tvåspråkiga och de hade kanske velat visa att de hör tillsammans när de ville försöka

träna på svenska. Här kan det kanske vara fråga om ett likadant fenomen som *language crossing* där talare tar uttryck från något annat språk för att visa samhörighet till en grupp talare, detta gör till exempel engelska ungdomar som tar uttryck från jamaikansk kreol (Lainio 2007, 281). Numera brukar många finskspråkiga också bara sitta och lyssna på svenskspråkigas tal och informanterna trodde att det är eftersom det låter intressant. Jag skulle säga att om lagkompisar inte klagat över svenskan utan försöker även lyssna på det har lagkompisarna visat för de svenskspråkiga att de accepterar att även om de inte förstår allt får svenskan användas i deras sällskap. Alla får vara som sig själva.

Informanterna säger dock inte hur man har kommit till en sådan bra situation. Förändringen hände när det kom många svenskspråkiga till laget men det kommer inte fram om det har krävt mycket diskussion och om de har till exempel skapat regler tillsammans. Det kan dock vara att det är oskrivna regler som gäller och de tvåspråkiga väljer språket efter intuition. Även om det kan låta som att någon skulle vilja utesluta några från konversationen om svenskarna inte alltid byter till finskan i finskornas sällskap, tycks det inte vara fråga om det. Informanterna berättar ju att lagets finskspråkiga lyssnar tysta på deras tal och det betyder att de skulle ha möjligheten att delta i konversationen om de bara förstod. Då skulle det vara fråga om hemligheterna mellan de svenskspråkiga om de skulle börja till exempel viska när en finskspråkig kom till sällskapet. Men nu kan de svenskspråkiga inte veta om de finskspråkiga egentligen förstår svenskan. Finskorna är kanske bara positivt intresserade av deras tal och tar det kanske lite som ett språkbud.

Delningen i finskspråkiga och *riskiryhmä* från finskornas sida låter mycket rolig. Informanterna berättar frivilligt om det så betyder det att det inte är fråga om retning utan att finskspråkiga vill ge uppmärksamhet åt de svenskspråkiga i laget genom att skoja med dem. Förstås låter namnet ganska stigmatiserande och negativt men jag skulle tolka det vara bara lagets humor eftersom de svenskspråkiga inte är så få och informanterna berättar gärna om det.

I laget finns bra förhållanden mellan de finsk- och svenskspråkiga. Förstås är bilden formad nu bara efter en intervju med tre tvåspråkiga spelare men allmänt tycks allt vara i ordning i laget. Humorn är till exempel en svår art. Om vitsarna lyckas eller blir

nedsättande beror på många saker: vilken roll och status i laget har den som skojar och den som mottar skojandet, är mottagaren känslig, hurdan stämning är det i laget, hurdana kulturer finns det i laget och kan alla förstå alla vitsar språkligt? Humorn är ett exempel som kan skapa samhörighet, men också den vanliga kommunikationen och diskussionen gör detsamma samt ett gemensamt mål liksom att vinna andra lag och kämpandet på fotbollsplanen. I laget finns det alltså många faktorer för samhörighetskänslan, inte bara de två språken.

Alla informanter har kompisar i båda språkliga grupper i laget. Det tycks vara andra saker än enbart språkliga som påverkar sociala förhållandena i detta lag. I laget kan sociala roller och den sociala makten i vanliga fall delas efter andra egenskaper hos spelarna: om man är mycket duktig spelare, har rolig humor och bra vitsar eller om man är lite äldre och har auktoritet. Det skulle ha varit intressant att fråga vem som är lagets kaptener eller ledande figurer eller vem som talar mest. Det skulle ha varit intressant att veta hur olika roller i laget tas mellan två- och finskspråkiga. Kan det vara så att både finsk- och tvåspråkiga är i de ledande eller omtyckta rollerna i laget? Gör det detta lag så tolerant som det nu är och har det möjliggjort användandet av båda språken om det finns omtyckta personer som är på något sätt bra exemplar till alla andra? Attityder till personen påverkar ju attityder till språket. Bijvoet (2007, 120) säger att det är svårt att skilja mellan attityder till talaren och till språket. Kanske har det varit så att man först har format en positiv attityd till vissa personer och genom det också till dess språk, till exempel attityder som finsskor har till svenskar och tvärtom.

Negativa inställningar i det förflutna

Sandra: *[---]Vi var där, hade vi fem svenskspråkiga tror jag och dom sa, joukkueenjohtaja sa att ni får inte tala svenska, att nån hade ringt att hon känner sig utanför.*

Sandra berättade om diskriminering i det förflutna. Hon sade att när de var yngre och spelade i ett annat lag kom en sådan regel att de inte fick tala svenska.

Sandra: *Det protesterade vi helt mot våra föräldrar för att det är doms modersmål, förstås ska dom få.*

Det tycks alltså inte vara några sådana problem i detta lag om de berättar bara det här exemplet och i det förflutna. Sandra anser detta mycket starkt som något fel. I deras dåvarande lag kunde det ha varit fråga om att en spelare hade trott att andra talade om henne om hon själv inte förstod. Men en sådan negativ tolkning har med attityder, fördomar och åldern att göra. Om man inte har så bra självkänsla så tror man att andra vill illa. Det låter som att Sandras dåvarande lag var delat i många små grupper. Det är något som kan hända i vilket lag som helst även om detta inte förstås är målet.

I detta fall kan det också ha varit fråga om en spelare som hade blivit retad eller som inte kunde komma in i laget med finskor. Det kan också vara att de finskspråkiga ville retas med de svenskspråkiga och ville orsaka dem problem och det är varför en person hade ringt och klagat. Förstås om deras lag hade "klickar" använde båda sidorna språk som ett vapen på något sätt. Man kan ju lämna andra ute genom att tala ett främmande språk. Men jag tycker att om man först och främst tycker att det är den enda orsaken till att använda sitt eget modersmål, har man ju attitydproblem. Man vill ju använda det språket som man har roligast med! Mimmi sade att hon förstår regeln om det är meningen att alla ska umgås med alla och då är det viktigt att ha ett gemensamt språk. Men hon tyckte att förbjuda ens modersmål är fel och hon ansåg att alla borde ha rätt till det.

Informanterna tog den här frågan om att förbjuda svenska ganska aggressivt. Man kan inte förbjuda användningen av ett annat språk bara om man tror att det skiljer åt spelare eftersom det också kan fungera bra såsom deras nuvarande lag har visat. Informanterna har visat sig vara mycket flexibla och neutrala genom att kunna växla hela tiden mellan språk men den här frågan ansåg de känslomässigt. De tyckte den vara en rättighet att få tala sitt modersmål.

I deras nuvarande lag hade de inte haft erfarenheter av diskriminering. Sandra tyckte att detta beror på det att de inte är så unga. Hon ansåg att finskorna i det föregående laget hade attityd att "Vi är inte med dom om dom pratar svenska". Hon hade tolkat den förra situationen så att det var de finskspråkiga som var barnsliga och att de ville retas. Men i laget X har de och deras svenska språk blivit bra mottagna.

Diskrimineringen och assimilationsförsöken av etniska och minoritetsspråkliga grupper har funnits även på den samhällliga nivån och det har varit vanligt historiskt sett till

exempel i Finland och i Sverige. I Finland har dock svenskan och finskan haft jämställda rättigheter som de två nationalspråken sedan början av 1900-talet men assimilationspolitiken med samiska i Finland är ett exempel på tvingandet till att tala bara finska och att förbjuda en att tala sitt eget modersmål i skolan. Detta tänkande borde inte förekomma numera men jag skulle tro att det förekommer alltid om minoritetsspråkstalare möter majoritetsspråkstalare som fortfarande har fördomar och ovisshet. Lainio (2007) anger att det var likadant i Sverige i nationalitetsandan sedan århundraden att landets minoritetsspråk blev informellt och officiellt hindrade att användas. Förbättringar gjordes lagligt egentligen år 2000. I olika perioder diskriminerade och straffade majoritetssamhället den alldagliga muntliga kommunikationen och samhällseliga funktioner på de minoritetsspråken. Exemplar av det skulle vara romer, samer, tornedalingar och finnar som blev tvångsassimilerade. Barnen av romer och samer blev även separerade från sina familjer för assimilationens skull. Lainio tillägger att likadan assimilationspolitik har hänt överallt i Europa (Lainio 2007, 290-291) Jag ville lyfta fram den här aspekten eftersom historia har visat att man kan göra hemska beslut och argumentera orsakerna till detta på grund av etnicitet och språk.

7.4 Attityder som informanterna har till andra svenskspråkiga i Helsingfors

Den här frågan togs till uppsatsen eftersom den kom upp klart i intervjun och hör till informanternas världsbild och uppfattningar om identitet. Det kom fram i intervjun att informanterna känner sig höra mycket starkt till de svenskspråkiga, men de ville bevisa också att de kan bra finska och har finskspråkiga kompisar. De var även stolta över deras kunskaper. De ville skilja sig från de svenskspråkiga som inte försökte komma i kontakt med finskspråkiga. På detta sätt var deras attityder positiva till andra tvåspråkiga men lite negativa till enspråkigt svenskspråkiga. Informanterna kritiserade dock lite också den finska tendensen, att finskor inte vågar tala svenska eftersom man tror att man inte kan prata. Men de var hårdare mot svenskspråkiga som inte ville använda finska.

Eva: [---] *Jag kan inte förstå att i Helsingfors du kan hålla dig till en sån finlandssvensk krets att du inte behöver använda finska.*

Informanterna berättade om personer som pratar bara svenska hemma. Därför är deras finska oftast sämre. De använder svenska konstant och finskan bara om man måste men de skulle inte vilja. Eva betonade och sade att hon inte kan förstå att hur man kan hålla sig till en sådan finlandssvensk krets i Helsingfors att man inte behöver använda finska. Informanterna förstod ju att detta beror på det att man kan gå i gymnasiet och ha alla kompisar och släkten svenskspråkiga och bara tala svenska hemma. Mimmi berättade om sin kompis som spelar handboll, har gått hela sitt liv i en svensk skola, alla kompisar är svenskspråkiga och båda föräldrar är svenskspråkiga. Mimmi förstod att ganska lätt blir det då att man inte får det där andra språket. De här personerna som informanterna talar om är som de finlandssvenskar som Visapää beskrev (1996). De var rädda för och osäkra på att använda finska offentligt liksom mina informanter också berättade.

Det var mycket intressant att höra de här exemplen. Mimmi och Eva ville skilja sig kraftigt från helt svenskspråkiga personerna. Informanterna undrade hur det kan ens vara möjligt att stanna helt svenskspråkig i Helsingfors. De förstod nog att om man bara umgår med svenskar så kan man inte lära sig finska. Det tycks vara en tänkande här i Finland att svenskspråkiga alltid borde kunna tala finska men det syns vara möjligt även i Helsingfors att finlandssvenskar kan vara osäkra om sin finska. I informanternas tal kan märkas att de skulle vilja att alla borde vara som de, att alla borde använda två språk. Men informanterna har fått två språk redan hemma. De tycks också anse att om man "håller sig till en sådan krets" kan man inte ens lära sig finskan. Kanske har det finskspråkiga tänkandet påverkat informanterna, finskspråkiga brukar nämligen tycka att man ska tala finska i Finland. Enligt Einarsson (2004, 97) hoppas de tvåspråkiga oftast att deras närmaste var tvåspråkiga. Då kan de kommunicera fullt med dem och alla förstår varandra. Kanske det är varför de tvåspråkiga informanterna vill lägga presset på de svenskspråkiga men inte på de finskspråkiga att vara tvåspråkiga. De identifierar sig mer med de svenskspråkiga och kanske det är varför de är lite hårdare mot dem och skulle vilja de svenskspråkiga att vara tvåspråkiga.

Ett annat exempel som Eva berättade var att när man har en pojkvän som råkar prata finska så kommer de svenskspråkiga få öva första gången lite bättre sin finska. Att hennes kompis hade lärt sig finska den vägen. Det låter att om man har ett riktigt behov av att lära sig språket så går det ju. Och kommunikationen med någon viktig person kan

vara just det där riktiga behovet. Å andra sidan berättade informanten inte om också pojkvännen av sin kompis lärde sig svenska. Det är fråga om det som Tandefelt var orolig för: att när finlandssvenskar gifter sig med finskspråkiga börjar de använda bara finska i sin familj och antalet och andelen svenskspråkiga minskar, medan förstås antalet tvåspråkiga eller enspråkiga finskspråkiga ökar (Tandefelt 1988).

8 SAMMANFATTNING

Studiens viktigaste resultat är att det finns en mångfald av språk och mångsidig kommunikation i laget, multipla identiteter hos informanterna och mestadels positiva attityder till olika språk och dess talare hos alla lagmedlemmar. Fotbollens språk i laget är finska men de tvåspråkiga använder också svenska i laget med de andra tvåspråkiga. De tvåspråkiga byter språk oftast efter samtalssällskapets språkkunskaper eftersom det viktigaste för informanterna var att kommunicera. Därför bytte de till finska om det kom finskspråkiga till diskussion som de hade börjat på svenska. Det fanns olika orsaker till kodväxling och språkval som var till exempel att kodväxling var ett kommunikationssätt mellan tvåspråkiga samt ett sätt att visa samhörighet med många grupper och med språkval kunde man visa och stärka sin identitet eller ta alla med i diskussion.

Det mest intressantaste men svåraste att undersöka var att tolka informanternas diskussion om identitetsfrågor. Enligt min tolkning hade de tvåspråkiga spelare multipla sociala identiteter i laget. De hör till laget X och samtidigt till lagets delgrupp, den svenska gruppen, och båda grupperna var viktiga för dem. Det var betydelsefullt för informanterna att lagets finskspråkiga erkände den svenska gruppen och gav dem uppmärksamhet. Informanternas identitet var enligt min tolkning *tvåspråkig* eftersom de ville skilja sig från de enbart svenskspråkiga och enbart finskaspråkiga i Helsingfors. Deras identitet var något speciellt och särskiljande jämfört med enspråkigas. Å andra sidan bestod deras sociala identiteter av att höra samtidigt till båda språkliga grupperna alltså till de finsk- och svenskspråkiga. På lagets nivå och ur språkbrukets aspekt hörde de klart till de båda språkliga grupperna. Ur en vidare synpunkt verkade informanterna ha mest sympati för finlandssvenskar och/eller de svenskspråkiga och identifiera sig mest med dem. Även själva laget som en grupp tycktes ha en tvåspråkig identitet. Både svenskar och finnar i laget iakttog nämligen båda språken i lagets verksamhet.

Jag själv vet att det spelar en stor roll hur de andra tar emot en i laget. Att man får vara sig själv och visa sin identitet är viktiga faktorer när man försöker anpassa sig till laget. Enligt resultaten som jag fick om språkattityder i laget fanns det ett ömsesidigt godkännande och respekt mellan de finsk- och svenskspråkiga. Informanterna höll sig ganska neutrala till att använda finska. För informanterna var finskan var mestadels bara

det officiella och majoritetens språk i laget som var ett gemensamt språk för alla. Men till de finskspråkiga hade de positiva attityder. Till det svenska språket som stod i minoritet i laget höll infromanterna sig positivt och känslomässigt och tyckte att det var en bonus att få prata svenska ibland, att det var ens rättighet och att det var rikare med flera språk i laget. Informanterna verkade uppskatta tvåspråkigheten och vilja att andra svenskspråkiga i Helsingfors också borde kunna använda finska.

För vidareutveckling av studiet kunde forskaren gå åt många håll till exempel genom att byta metod, ta flera informanter eller flera fotbollslag med eller att fråga de finskspråkigas åsikter. Man kunde intervjua alla spelare enskilt, göra en stor gruppintervju med finsskor och svenskor tillsammans eller att göra en enkätundersökning till alla spelare i laget för att kunna undersöka och betona nya aspekter i studien. Intressant skulle vara att studera lagets dynamik förknippad med språken. Man kunde också observera det riktiga språkbruket om kodväxling och språkval till exempel under träningar.

Intresset bakom studien var att jag själv upplevde i Sverige som utbytesstudent att man kan identifiera sig starkt med grupper som godkänner en och som har positiva attityder till en. Jag ville studera något som kunde vara liknande det som jag upplev. På grund av min bakgrund var jag också intresserad av språkens betydelse för individens identitet och för lagets samhörighetskänsla. Jag har nu fått förklara hur olika språk, olika identiteter och attityder kan kombineras hos tvåspråkiga individer och synas i ett damfotbollslag. Jag hoppas att genom studiens resultat kan man ha fått en aspekt till den tvåspråkighetsforskningen. Enligt min åsikt är de viktigaste resultaten de som rör tolerans och mångsidighet. Studien visade att man kan respektera andra språkliga grupper även om man inte hade bra kunskaper i det språket som talas såsom lagets finskspråkiga gjorde. Dessutom ska man inte glömma tvåspråkighetens betydelse för individen även om man själv är enspråkig.

KÄLLOR

I INTERVJUER

Gruppintervjun med tre fotbollspelare, 21.9.2011

II LITTERATUR

Baker, Colin (1992), Attitudes and language. Multilingual matters 83, (red. Sharp, Derrick). WBC Print Ltd. Bridgend. Great Britain.

Bijvoet, Ellen (2007), *Attityder till språk*. I: Sociolingvistik (red. Sundgren). Liber AB. Graphycems. Navarra. Spanien, 113–143.

Einarsson, Jan (2004), *Språksociologi*. Studentlitteratur. Lund.

Henning-Lindblom, Anna (2012), Vem är jag, vem är vi, vem är vem i vårt land? Kontextens betydelse för gruppidentifikation och stereotyper bland svensk- och finskspråkiga i Finland och Sverige. Helsingfors universitet. SSKH Skrifter 34. Unigrafia.

Ladberg, Gunilla (2003), Barn med flera språk. Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle. Liber AB. Stockholm. Magisteravhandling i svenska. Institutionen för språk. Jyväskylä universitet.

Lainio, Jarmo (2007), *Tvåspråkighet och språkkontakter i Serige - gammalt fenomen, nya utvecklingar*. I: Sociolingvistik (red. Sundgren). Liber AB. Graphycems. Navarra. Spanien, 258-309.

Lehtonen, Janni och Valli, Terhi (2012), Språkstrategier och familjespråkpolicy hos tre tvåspråkiga familjer i ett finskspråkigt område.

Lönnroth, Harri (2009), *Svenskt i Tammerfors*. Tampereen yliopistopaino Oy. Juvenes Print. Tampere.

Merriam, Sharan B. (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*. Översättning: Nilsson, Björn. Studentlitteratur. Lund. (original, 1988)

Mört, Sirpa (2012), Attityder till svenska och finska på en arbetsplats. Kandidatavhandling. Svenska språket. Institutionen för språk. Jyväskylä universitet.

Nyman-Kurkiala, Pia (1996), Ung och finlandssvensk. Forskningsrapport 32. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Åbo Akademis tryckeri. Åbo.

Ordlista (red. Sundgren 2007), Sociolingvistik. Liber AB. Graphycems. Navarra. Spanien, 336-350.

Skutnabb-Kangas, Tove (1981), Tvåspråkighet. LiberLäromedel Lund. Bröderna Ekstrands Tryckeri AB. Lund.

Strömman, Solveig (1997), Österbotten. ”Ge mig en kalvo och några liuskor!” Svenska och finska på arbetsplatser i Vasa. Svensk-Österbottniska Samfundet nr 56. Arkmedia. Vasa.

Sundback, Susan 2010, *Nationell minoritet och etnisk identitet*. I: Det finlandssvenska sociala kapitalet. Fakta och fiktion (red. Sundback, Susan & Nyqvist, Fredrica, 2010). Svenska litteratursällskapet i Finland. Tryck Oy Painotalo tt-urex Ab. Borgå, 45-63.

Sundgren, Eva (2007), *Språklig variation och förändring*. I: Sociolingvistik (red. Sundgren). Liber AB. Graphycems. Navarra. Spanien, 71–112.

Tandefelt, Marika (1988), Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Multiethnica Upsaliensia 3. Ekenäs Tryckeri AB.

Trost, Jan (1997), Kvalitativa intervjuer. Studentlitteratur. Lund.

Visapää, Catharina (1996), ”Varför sku’ de tala svenska”. Språklig självidentifikation och språkbruk bland 13-åringar i en Helsingfors skola, med tyngdpunkt på de ”tvåspråkiga”. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Meddelanden 39. Forskningsinstitutet. Universitetstryckeriet. Helsingfors.